Anul XVIII. Aprilie—Maiu 1928 Nr. 4—5.

REVISTA TEOLOGICĂ

= organ pentru ştiinţa şi viaţa bisericească. =

ABONAMENTUL: Pe un an 200 Lei. Pe o jumătate de an 100 Lei.
= Un număr 15 Lei. =

Un mare catehet: Sfântul Ciril Arhiepiscopul Ierusalimului.[1]

I.

Din pricina prigonirilor pornite în primele veacuri împotriva bisericii creştine, lucrarea catehetică a fost stânjenită într'o mare măsură. Aşa ne explicăm de ce nu ni s'a transmis în toată frăgezimea lor de obârşie catehezele predate. Vremurile se schimbară şi în secolul al IV-lea, secolul libertăţii, învăţământul catehetic luă o desvoltare considerabilă, împotriva tuturor ereziilor subversive care agitau spiritele creştinilor. Acum apar o sumedie de comentarii exegetice şi omilii care, în cea mai mare parte sunt puse în slujba instruirii catehumenilor.

Dar forma catihetică se preciză în chip superior în opera Sf. Ciril Ierusalimiteanul, operă plină de claritate şi de metodă.

* * *

Sf. Ciril s'a născut la Ierusalim sau, poate, în împrejurimile Ierusalimului la 313 sau 315. Terminându-şi studiile el fu hirotonit în preot de Episcopul

[1] Vezi: *C. A. Gerhard v. Zezschwitz:* System der Katechetik I.
Fr. Zanotto: Storia della sacra eloquenza;
J. Tixeront: Précis de Patrologie;
Abbé Marcel et M. Schmidt: Cours élémentaire de Patrologie.
F. Kattenbusch: Das apostoliche Symbol.

Maxim între 343—345 şi în episcop între 348—350. Duse o viaţă austeră şi predică Sf. Evanghelie cu nepregetată râvnă. Omiliile şi catehezele lui ţinute în Biserica Sf. Invieri pentru catehumenii creştini din toate păturile sociale, îl făcură repede cunoscut.

El a fost un catehet iscusit şi un vibrant predicator popular. Cuvântul lui viu şi cald pornia din inimă şi mişca inimile ascultătorilor săi.

El se adresa în primul rând sensibilităţii credincioşiior nu cerebralităţii lor. De aceea predica lui era urmărită cu atenţie şi entuziazm de toţi fără deosebire.

„Iată se şi răspândeşte în jurul vostru, a celor ce căutaţi lumina", spune el în procateheză, „mireasma dulce a fericirii. Voi culegeţi acum florile unei firi mai înalte, ca să vă împletiţi cununile cereşti şi pe care le miresmueşte Sfântul Duh şi iată voi aţi şi păşit în tinda Impăratului ceresc: Fie ca acelaş Impărat să vă primească în lumina cea neapropiată a cerului. Pomii au început să înflorească. Fie ca rodul lor să se coacă degrab! Până aci, voi nu v'aţi înscris decât cu numele vostru, dar aceasta nu dovedeşte altceva decât chemarea la oaste".

„Nu pregetaţi a veni la catehizaţie şi chiar dacă cuvântările mele vor fi prea lungi, nu vă pară rău; gândiţi-vă că prin ele dobândiţi arme împotriva vrăşmaşului, împotriva eresurilor, jidovilor, samaritenilor şi neamurilor; aveţi duşmani mulţi, se cade dar să vă agonisiţi şi arme multe".

Trecând la cele vecinice Sf. Maxim, Ciril fu ales episcop şi păstori Sf. Cetate 35 ani. Se zice că la alegerea lui de episcop, în ziua de 7 Maiu, când se prăznuiau Sf. Rusalii, se arăta pe cer o cruce luminoasă, despre care el scrise [351] şi Impăratului Constantin.

Braţele ei, spune el, se întindeau dela Golgota până la muntele Măslinilor.

El luptă dârz împotriva Arienilor şi fu surghiunit de treiori de Constantin, de Iulian Apostatul şi de Valenţiu, de data aceasta pentru 12 ani.

Se reîntoarse la 379 sub Teodosiu, luă parte la sinodul din 381, acceptă formula niceiană, participă la sinodul din 382 şi muri la 386 la 18 Martie.

* * *

Dela Sfântul Ciril avem o omilie asupra slăbănogului dela Vitezda şi câteva crâmpeie din alte omilii, o scrisoare către Constantin în care-i relatează arătarea Crucii minunate, la care, însă, mai târziu s'a mai adăogat în partea finală ceva.

* * *

Opera lui cea mai de seamă însă o alcătuesc cele 24, după unii 23, întrucât procateheza nu se socoteşte, de *cateheze*, adecă de instrucţiuni catehetice, pentru catehumeni şi pentru cei noubotezaţi.

Ele se împart în 2 clase: în prima clasă intră o cateheză pregătitoare [procateheză] în care se arată candidaţilor la sf. Botez însemnătatea acestei Sf. Taine şi cele *18 cateheze* pentru *fotizomeni*, şi în care se interpretează pentru cei ce au se primească Sf. Botez, Simbolul credinţei, articul cu articul, adecă simbolul baptismal din Ierusalim.

In clasa a doua intră ultimele 5 cateheze zise *mistagogice* din pricina că în ele se vorbeşte despre trei sfinte taine, despre Sf. Botez, Sf. Mirungere şi Sf. Euharistie şi care au fost ţinute probabil în săptămâna luminată.

Cele 18 cateheze, afară de cele trei dintâi se pot socoti ca cea mai veche, şi mai metodică explicaţie a simbolului apostolic.

Există o părere destul de plausibilă după care catehezele lui Ciril ar fi fost prinse printr'un fel de stenografie de unul din ascultătorii săi.

Catehezele sunt *shediasthisai* adecă improvizate.

Stilul lor este limpede, simplu, familiar, şi chiar naiv. Sfântul Ciril combate ereziile, fără a se servi însă de argumente filosofice. El nu citează nici pe autorii profani, nici pe falşii înţelepţi ai veacului,

dar se hrăneşte cu nesaţ din vistieria cu înţelepciune a Sfintelor Scripturi, de Dumnezeu descoperite.

* * *

Sfântul Ciril din Ierusalim fiind unul din cei mai mari catiheţi ai primelor veacuri creştine, ne-am hotărât să rezumăm catehezele lui şi să desprindem din ele metoda folosită de el, pentru a ne putea orienta mai temeinic în propria noastră activitate catihetică.[1] Rând pe rând, vom analiza fiecare cateheză în parte, cu intenţiunea de a trezi în preoţimea noastră un interes mai viu şi mai susţinut, pentru opera atât de urgentă şi de necesară a formării conştiinţei creştine a credincioşilor noştri drept slăvitori — după pilda atât de strălucită a Sfântului Ciril.

* * *

Incepem cu *Procateheza*: In procateheză, Sf. Ciril face apel la sinceritatea celorce veniau „către sfânta luminare".

«*Şi Simon Magul a venit oarecând la botez; el s'a botezat dar nu s'a luminat; trupul şi l-a cufundat în apă, dar inima nu şi-a luminat-o cu Duhul Sfânt. Trupul s'a scoborât în apă şi a ieşit din ea, dar sufletul lui nici nu s'a îngropat cu Hristos, nici nu a înviat cu El*».

Taina Sfântului Botez nu trebuie să fie socotită de credincioşi ca un act pe care-l cinsteşti şi-l săvârşeşti din datină, ci ca o datorie de a trăi în sfinţenie, de a muri şi de a învia cu Hristos.

După cum celce a venit la nuntă fără haină de nuntă şi pentru necuviinţa lui a fost gonit din cămară la timp necuvenit, tot aşa nici la Sf. Taină a Botezului, omul nu se cade să vie cu sufletul despodobit de credinţă şi smerenie.

Citeşte cu râvnă Sfintele Scripturi, fii cu luare aminte la povaţa părinţilor tăi duhovniceşti şi-i cinsteşte cu toată cuviinţa, îndreptează-ţi întreaga ta

[1] Ne-am folosit în acest scop de traducerea făcută de *M. Bendeschi* după *Migne*, şi care a apărut în Candela de pe anii 1883, 1884 şi 1885.

purtare după lumina învăţăturilor sfinte, şi păşeste cu toată sfieala în sfintele locaşuri în care ţi se împărtăşesc poveţele cele atât de prielnice sufletului tău dornic de desăvârşire. Leapădă orice veştmânt necuvios: şi vestmântul iubirii de argint şi al neînfrânării şi îmbracă-te cu haina cea de cinste a înfrânării.

Fugi de făţărie şi nu săvârşi nimic numai din duhul viclean al iscodirii celor sfinte.

Lasă-te prins în mreaja Bisericii. Undiţa lui Hristos te apucă pentru vieaţă.

Până acum ai fost *catehumen* — auziai grăindu-ţi-se despre nădejde, dar nu înţelegeai ce este nădejdea, auziai despre Sf. Taine, dar nu le pricepeai, auziai de Sf. Scripturi dar habar nu aveai de adâncimea lor. Erai catehumen: în jurul tău era un răsunet viu, un vuet — acum însă sufletul tău răsună puternic la auzul învăţăturilor sfinte, că Duhul a făcut din tine o biserică a lui Dumnezeu.

Nemernicia ta s'a învrednicit de cununile dumnezeirii. Nu purta nume de credincios şi suflet fără credinţă.

Găteşte-te ca un mire de nuntă, pentru mirele cel ceresc care ţi-a ales fecioria inimii tale.

Fugi de urâciunea şi netrebnicia vorbelor deşarte! Ochiul tău să se închidă la priveliştea păcatului şi mintea ta să nu zăbovească pe lângă zădărnicia pierzătoare.

Vino de sârg şi te adapă cu nesaţ din isvorul neistovit al învăţăturilor sfinte.

Ochiul rătăcitor rătăceşte inima. Pleacă-ţi cu umilinţă privirile ochilor, dar auzul tău să nu se închidă învăţăturilor celor spre mântuire. Dumnezeu ne cheamă pe toţi la mântuire.

Şi tu ai fost chemat de El.

Luptă lupta Domnului şi nici un vrăjmaş nu te va birui... Pomul ca să crească falnic şi ca să rodească îmbelşugat trebuie să aibe rădăcini înfipte adânc în pământ;

Şi sufletul tău trebuie să primească în adâncul lui, învăţătura cea sfântă.

Zideşte-ţi sufletul cu învăţătura dumnezeească aşa cum ai zidi o casă trainică, neprimejduită de ruinare şi năruire.

Păstrează, ferite de batjocura necredincioşilor tainele cele mai presus de fire ale credinţii.

Tu eşti fiu şi fiică a unei singure maice, a Bisericii. Priveşte sus! Nu te lăsa frământat şi abătut de ce face şi gândeşte unul şi altul.

Bărbaţii, când aşteaptă în biserică, să aibă câte o carte de folos pentru suflet, şi să cetească unul pentru toţi, iar dacă nu cetesc, să se roage, sau unul să vorbească şi ceilalţi să asculte.

Fecioarele şi femeile să cânte psalmi sau să cetească încet, aşa ca numai buzele să se mişte, pentruca urechile străine să nu le desluşească graiul, deoarece femeii, nu i se cade să vorbească în biserică. Aprindă-se duhul vostru de evlavie şi lucreze-se sufletul vostru ca fierul. Asprimea necredinţei bată-se cu ciocanul. Cadă sgura netrebnică, pice rugina, ca să rămână firea cea curată a fierului.

Doriţi ferbinte vestea îngerilor: „fericiţi cărora li s'au iertat fărădelegile şi li s'au acoperit păcatele" [Ps. 31, 1].

Voi veţi fi stelele Bisericii, strălucitori cu trupul şi luminaţi cu sufletul.

Sf. Botez e preţ de răscumpărare pentru cei prinşi în răsboaie, iertare de păcate, moarte pentru păcat, renaştere pentru suflet, haină strălucitoare, pecete sfântă şi nestricată, trăsură la cer, plăcere pentru raiu, mijlocire către Impărăţia cerească, dar de înfiere.

Şi încheie cu cuvintele: de vei copià acestea, scrie-le ca în faţa Domnului!...

* * *

Procateheza este întemeiată pe minunate texte scripturistice şi vibrează de o profundă cucernicie. Stilul e limpede, curgător şi împodobit cu multe asemănări, menite să facă accesibilă ascultătorilor învăţătura sfântă. Ceeace este însă vrednic de a fi în-

semnat, este tonul procatehezei. Sfântul Ciril vorbeşte direct, personal. El nu grăeşte cu sine însuşi, ci convorbeşte cu ascultătorii săi pe care caută să-i impresioneze cât mai adânc. El îşi răsădeşte convingerile sale religioase în inima ascultătorilor.

El le răscoleşte simţirea, făcând-o să vibreze de o puternică emoţiune religioasă, le cucereşte prin sugestii plastice mintea unei meditaţii statornice asupra adevărurilor sfinte şi le trezeşte simţul răspunderilor conştiinţei lor morale.

Catihetul de azi are mult de învăţat şi din forma şi din fondul şi din tonul Sfântului Ciril.

1. Catehezele erau ţinute în Biserică. Sf. Biserică este cel mai potrivit loc şi astăzi pentru catehizare — întrucât Sf. Locaş impune cucernică sfială ascultătorilor şi le ţine sufletul concentrat în rugăciune şi meditaţie.

2. Lecturile edificătoare sunt de un negrăit folos pentru catehumeni. Catehetul le poate face împreună cu ei.

3. Cântările sfinte nu trebuesc neglijate. Ele pun sufletul în stare de entusiasm şi dau aripi rugăciunii.

4. Asemănările luate din viaţa reală şi din lumea înconjurătoare sunt nepreţuite pentru a face plastică şi intuitivă doctrina.

5. Catihetul trebue să fie el însuşi însufleţit de adevărurile pentru care vrea să însufleţească pe ascultătorii săi. El trebue să fie un om de rugăciune şi de reculegere permanentă.

6. Tonul vorbirii catihetului trebue să fie intim, spontan, părintesc, vibrant — nu rece, oficial, impersonal, aspru.

7. Atât catehetul cât şi catehumenii trebuesc familiarizaţi cu Sf. Scriptură.

Catehetii, spune Sf. Ciril, sunt servii lui Dumnezeu; dregătoria lor e dregătorie de dvornici — ei deschid sufletului omenesc porţile cerului.

Prof. Dr. Gr. Cristescu.

Amintirile unui preot romano-catolic devenit preot ortodox.

[Urmare].

Cu această ocazie am văzut pe abatele Migne pe care-l cunoşteam de mult timp prin prospectele, al căror ton şarlatanesc m'a uimit. Era un adevărat şarlatan în toată puterea cuvântului. Gesturile, felul de a vorbi, totul arătau în el pe omul reclamă care voia să câştige milioane. Tipografia sa nu era splendidă, însă era mare şi bine condusă. Dacă episcopii Franţei ar fi fost mai inteligenţi ar fi încurajat mai mult pe acest om, care dădea gata la timp imense publicaţii pe cari nici un alt institut de felul acesta nu se încumeta să le ia în antrepriză. Bazat numai pe puterile sale el nu putea să dea publicaţiilor grija pe care acestea o cereau. Intrebuinţa un mare număr de preoţi caterisiţi, cari nu erau în stare să lucreze la publicarea lucrărilor de mare ştiinţă ca acelea ce le tipăria. Iată de ce acest fel de lucrări erau împănate de greşeli. Un grec foarte instruit verifica textele mai multor manuscrise greceşti din Biblioteca Naţională, tipărite în *Patrologia Greacă* la care lucra faimosul Pitra, benedictin din Solesmes ajuns în urmă cardinal. Acest grec a băgat de seamă, că pasagiile din manuscrise, cari erau defavorabile latinismului au fost tăiate. A fost *prea învăţatul* Pitra cel care a făcut aceste suprimări? In tot cazul trebue să sperăm că un grec erudit şi cu răbdare va verifica într'o zi piesele greceşti publicate de dl Pitra şi se va convinge de autenticitatea lor.

Abatele Migne n'avea ca sprigin decât pe preoţii dela ţară şi câteva comunităţi religioase. Le procura cărţi cu preţ redus şi-i însărcina să facă o oarecare cantitate de liturghii. Aceste *intenţii* de liturghie erau date cu preţ redus; şi le cumpăra însuş dela cei cari aveau prea multe, cu un preţ şi mai redus încă; preţ pe care-l dădea în cărţi cari-l costau mult mai puţin decât se vindeau.

Acest comerţ de liturghii era foarte rentabil pentru abatele Migne, a câştigat mulţi bani cu el.

Când l-am văzut, nu s'a ascuns: „Interesul D-voastră, mi-a zis, cere ca să vă supuneţi; în fond ce e cu asta?

O simplă formalitate. Faceţi ca mine. Sunt galican ca Dv. însă fac pe ultramontanul, fiindcă am nevoe pentru succesul publicaţiilor mele. Pe această cale aveţi viitorul deschis, altfel veţi fi distrus".

Ştiam foarte bine că spunea adevărul; dar eram prea cinstit ca să pun interesul personal înaintea a ceeace vedeam drept adevărul. Am simţit un desgust instinctiv pentru teoria interesului ce mi-a fost expusă de cardinalul Gousset sau de abatele Migne. Dupăce mi-a inserat scrisoarea din 17 Febr. în *Universul*, Migne adăugă:

„Dl abate Guettée e un preot tinăr care promite foarte mult; dar în locul său şi înainte de a publica această scrisoare, noi ne-am fi supus mai întâi şi-am fi scris Congregaţiei Indexului rugând-o cu umilinţă să ne arate părţile greşite ale lucrării noastre. După răspuns, am fi făcut cartoanele trebuincioase şi-am fi putut continua *Istoria* noastră cu inima şi spiritul împăcate. De altfel ştim cât e de greu pentru amorul propriu al unui autor şi ruinător pentru afacerile unui editor, înfierarea neprecisă a unui tribunal care de cele mai multe ori nu previne, nu discută de loc, nu ascultă nici o plângere şi uneori alege pe cei ce-i pedepseşte dintre alţi o mie de scriitori cari sunt lăsaţi în pace şi sunt cu adevărat eterodocşi. In sfârşit, vorbind drept, o supunere publică, repede şi sinceră ni se pare satisfacerea unui interes faţă de oameni şi o datorie în faţa lui Dumnezeu. Rugăm pe dl abate Guettée, fiindcă-l plângem şi-l iubim din toată inima, să aibă în vedere reflexiile noastre şi să urmeze sfatul nostru. Dacă nu ne facem o iluzie va găsi că provine atât dintr'un suflet prietinesc cât şi dintr'un spirit creştinesc şi se poate admite şi de raţiune şi de credinţă".

Abatele Migne ştia bine că mă sfătuia să fac ceeace în realitate făcusem, dovadă e actul lămurit de supunere. El nu voia să aibă aerul de a crede că, Congregaţia şi amicii ei erau cu mult mai pretenţioşi.

Câtva timp după aceea, ca să mă facă să-i urmez sfaturile, abatele Migne a avut singura idee de a născoci reclama următoare pe care a pus-o în fruntea unui număr al ziarului său:

„Aflăm în acest moment că se lăţeşte vestea nu numai în Franţa, dar şi în străinătate, până la Roma, că *Atelierele catolice* continuă tipărirea *Istoria Bisericii* Franţei de dl abate Guettée. Această veste n'are nici o bază sigură. Dl Guettée, care are de altfel un nou editor, şi vrea să se supună Indexului, nu ne-a propus nimic, nici direct nici indirect; şi cât despre noi, n'am avut de asemenea gândul să-i facem vre-o propunere. In sfârşit cele două fapte cari urmează ni se par a desminţi o ştire răspândită nu ştim în ce scop".

Nu era nimic adevărat în toate astea. Am atras atenţia abatelui Migne care a inserat repede reclamaţia ce-i adresasem. A trebuit să-i scriu o scrisoare mai lungă; şi făcusem pentru el următoarea:

Paris, 30 Mai 1852.

«*Domnule Redactor,*

„Scrisoarea pe care de curând v'am rugat să o publicaţi în *Glasul Dreptăţii* a dat *Universului* prilejul să revină încă odată asupra unei acuzaţii pe care n'aş fi lăsat-o niciodată să treacă fără a protesta, dacă ar fi fost cu putinţă să obţin dela acest ziar publicarea scrisorilor mele, fără a fi nevoe să recurg la somaţii judiciare.

„*Universul* a zis şi a repetat că nesupunându-mă decretului Congregaţiei Indexului contra *Istoriei Bisericii Franţei* mă puneam într'o situaţie de revoltat contra autorităţii bisericeşti şi în ultima-mi scrisoare a văzut aproape o declaraţie de război acestei autorităţi. Nici o expresie din scrisoarea mea nu poate să dea loc la o asemenea învinuire. Se putea găsi dimpotrivă o dovadă de tot respectul meu pentru această autoritate deoarece-i declar că *aş fi înaintat de mult supunerea mea, dacă aş fi crezut-o obligatorie.*

„Am înţeles că aceste ultime cuvinte sunt emise greşit de *Universul* care confundă Congregaţia Indexului cu Sf. Scaun apostolic şi Sf. Scaun cu Biserica; dar dacă eu am o părere diferită de a sa asupra acestui punct, nu urmează că are dreptul să mă califice cu titlul de *revoltat.* Biserica Franţei n'a privit nici odată ca *obligatorie* o supunere unui decret al Congregaţiei Indexului. Fleury, care a avut avan-

tajul să fie în acelaş timp un mare istoric, un bun teolog, un canonist savant şi un preot virtuos, Fleury care, după Monseniorul Frayssinous, *a cunoscut cel mai bine temelia libertăţilor noastre şi care a dat o idee cu mult mai dreaptă*, se exprimă astfel în capitolul al 25-lea din a sa *Instituţie a dreptului bisericesc:*

„Noi nu credem de loc că nouile constituţii ale pa-„pilor, făcute de mai bine de treisute de ani, *ne obligă*, sau „cel puţin atât cât au fost aprobate de obiceiurile noastre. „In consecinţă nu înţelegem să fim nici subiectul decretelor „Congregaţiei Sf. Oficiu, ceeace înseamnă ale Inchiziţiei „Romei, *nici al celor ale Congregaţiei Indexului cărţilor oprite* „şi nici al altor congregaţii. *Stimăm decretele* acestor con-„gregaţii *ca pe unele ce sunt date de învăţaţi serioşi;* dar „nu le recunoaştem *nici o jurisdicţie* asupra Bisericii „Franţei".

„Libertăţile Bisericii Franţei au fost respectate în toate timpurile de Sf. Scaun, Cardinalul Caprara a fost obligat să jure că le va respecta înainte *de a-şi exercita facultăţile enunţate în bula dată la Roma, Luni 6 Fructider, anul IX;* edictul lui Ludovic XIV asupra libertăţilor Bisericii galicane a fost admis solemn în noua noastră legislaţie prin decretul imperial din 25 Februarie 1810; şi se ştie că aceste libertăţi au fost totdeauna respectate în legăturile cari au existat între Sf. Scaun de o parte şi guvernul sau clerul francez de alta.

„Apreciind cu Fleury şi cu toţi ceilalţi canonişti francezi, decretele Congregaţiei Indexului ca pe nişte *consultaţii ale unor învăţaţi serioşi*, m'am adresat respectuos Eminenţei Sale cardinalul Brignole pentru a-mi aduce la cunoştinţă memoriul consultatorului în legătură cu cartea mea, pentruca să mă folosesc de observaţiile pe cari trebue să le conţină. Eminenţa Sa mi-a răspuns că nu era în obiceiul lui să comunice memoriile consultatorilor Indexului; că trebuia să mă adresez în Franţa oamenilor învăţaţi şi cu doctrină sănătoasă pentru a cunoaşte ceeace e demn de mustrare în cartea mea; că folosindu-mă de observaţiile ce mi-ar fi fost făcute, puteam să obţin aprobarea Congregaţiei. Eminenţa Sa nu vorbeşte de supunere, fiindcă un cardinal înţelept şi instruit, ca prefectul Congregaţiei Inde-

xului înțelege valoarea expresiilor. Se cunosc la Roma libertățile Bisericii Franței; se știe prin urmare că dacă e laudabil a te supune unui decret al Indexului *nu e permis* să faci această supunere ca *obligatorie*. Se va înțelege, în consecință la Roma că *Universul* aruncându-mi în față în mod public expresia injurioasă de *revoltat* pentrucă am adoptat părerea comună a canoniștilor francezi, a uitat nu numai cele mai simple reguli ale bunei cuviințe și a milei creștinești ci și ale *dreptății;* și s'a pus afară de asta el însuși în situația de revoltat contra legilor țării sale.

„Primiți Domnule Redactor asigurarea sentimentelor mele devotate.

Abatele Guettée.

Am comunicat această scrisoare dlui Lequeux care mi-a răspuns astfel:

Arhiepiscopia de Paris.

Paris 31 Mai 1852.

Domnule și scumpe prietine,

Am citit cu atențiune scrisoarea ce ți-ai propus să o trimiți *Glasului Dreptății;* nu pot să o aprob fiindcă nu poate decât să agraveze răul și să supere mult pe Monseniorul arhiepiscop.

„Nu se face prin urmare a discuta ce este sau nu *obligator:* ceeace spui asupra acestui subiect va întărâta de sigur polemica pe care Monseniorul ar fi vrut să o înlăture în acest moment. Dacă scrisoarea d-tale anterioară era prea laconică, cea de acum e prea lungă.

„Te sfătuesc să aduci mâine un alt model de scrisoare, poți să păstrezi prima frază; apoi te vei mulțumi a spune, că nu înțelegi cum se poate trata ca act de *revoltă* o scrisoare în care zici *că ai făcut pe lângă Congregație toate demersurile pe cari ți le-a dictat conștiința.* Poți să reamintești ceeace ai spus mai înainte, că ai fi dispus să faci toate corecturile care îți vor fi arătate de autoritate, că te-ai adresat pentru aceasta Congregației însăși și că ai primit un răspuns binevoitor din partea cardinalului prefect, că aici nu e cazul unui *revoltat* ci a unui om plin de respect pentru Congregație. Când ai vorbit de un act de supunere pe care nu-l privești ca obligator, ai vorbit de o

declarație publică ce ți-ar fi fost impusă de oameni fără autoritate în Biserică, pe câtă vreme nici cardinalul prefect, nici Congregația nu cer nimic dela d-ta și că d-ta nu vezi că vro-dată în Franța să fi fost o datorie a acelora ale căror lucrări au fost puse la index. Vei termina această scrisoare într'alt chip dacă vrei; însă orice înfățișare îi vei da, va trebui mai ales evitat de-a agrava răul. Monseniorul arhiepiscop va asculta multe persoane cari vor face asupra chestiunii d-tale reflexiile cele mai aspre, și de sigur scrisoarea ce ți-o trimit va agrava situația: *ar fi fost mai bine să nu se facă nimic;* voi fi de aceeaș părere. Monseniorul va putea să zică, că v'a desaprobat pentru tonul scrisorii cel puțin, pe care nu-l găsesc în sine destul de rezervat: Vei putea să spui că n'ai avut pretenția să te ridici contra autorității Romei, etc., cu încetul se va uita această afacere.

„De altminterea nu vreau să mă însărcinez singur cu aprecierea unui model de scrisoare: țin la ceeace va zice Monseniorul înainte de tipărire: știu că astăzi se întoarce foarte târziu, n'o să-i pot vorbi; mâine cred că o să-și petreacă o mare parte din zi la Saint-Germain; trebue să vină destul de devreme, afacerea va fi terminată într'o zi sau două. Cred că nu e nici un rău în asta, *deoarece aș dori ca d-ta să nu mai zici nimic din nou.*

„Situația e delicată: Monseniorul a vrut să nu i se atribue nici o înțelegere. Și pentruca o scrisoare să apară acum, e necesar să putem fi siguri că nu o s'o respingă. Ceeace cere multă chibzuială și precauție.

„Iți recomand din nou cea mai mare prudență: multe persoane sunt foarte puțin dispuse să te apere și multe, dimpotrivă să te apese. Aceasta e o clipă de încercare în care trebue să-ți ridici ochii spre Dumnezeu, să-l chemi într'ajutor, să judeci limpede și să aștepți.

„Sunt, Domnule, cu un deosebit de sincer interes, al d-tale servitor

Lequeux
Vicar general

Trebuia să mă resemnez și să fac o nouă scrisoare. Am făcut-o și am trimis-o dlui Lequeux care mi-a răspuns:

Arhiepiscopia de Paris.

Paris, 2 Iunie 1852.

Domnule şi scumpe Prietine,

„Scrisoarea o găsesc în general destul de bună: îţi propun totuş o mică schimbare.

„Monseniorul, căruia i-am adus-o la cunoştinţă, doreşte să vii către orele trei s'au patru să o aranjezi definitiv cu mine; şi ar fi foarte bucuros ca această redactare *definitivă* să-i fie comunicată, dacă e posibil, dar el pretinde *să nu aduci vorba despre autoritate.*

„Monseniorul e de părere ca scrisoarea să fie trimisă direct *Universului* şi nu *Glasului Dreptăţii.* Doresc ca voinţa prelatului să fie îndeplinită.

„Schimbarea ce-ţi propun e la aliniatul al patrulea.

„Când am zis că, *dacă priviam ca obligator un act de supunere n'aş fi aşteptat atâta ca să-l fac,* n'am vrut să vorbesc de această *formulă de declaraţie publică* pe care au vrut să mi-o impună oameni cari n'au nici o autoritate asupra mea şi pe care nici Congregaţia, nici cardinalul prefect nu mi-au cerut-o.

„Primeşte....

„Te sfătuesc, dacă tipăreşti scrisoarea direct în *Universul,* să laşi la o parte toate expresiile jignitoare.

„Sunt Domnule, cu stimă şi dragoste

Al d-tale servitor:

Lequeux
vicar-general.

Această scrisoare îmi dovedi că arhiepiscopul slăbise. Erau departe sentimentele sale de acum de cele cu cari mă încurajase la început. Nu mai voia să audă de polemică, el care-mi spusese să mă asociez cu domnii Delacouture, Châtenay şi Prompsault pentru a-i declara Congregaţiei Indexului un nemăsurat războiu.

Am fost atât de supus, încât am făcut tot ce mi se cerea. Scrisoarea mi-a fost în sfârşit aprobată. Am trimis-o *Universului* la 3 Iunie.

[Va urma]. **Ilie Beleuţă.**

Sergiu Bulgakoff.

Cerul pe pământ.

VII.

Pentru aceea Sfânta Treime este faptul vital şi dogmatic al Bisericii în afară de care Ea nu poate exista; deasemenea misterul Sfintei Treimi coexistă în ea şi luminează inimile cu lumina cunoştinţii Sale. Această pecete a Sfintei Treimi trebue să se vadă, deoarece noi avem despre ea cea mai clară, cea mai intimă şi cea mai convingătoare mărturie. Pentruce Sf. Sergiu — strein de orice teologie de şcoală, ca încoronare a vieţii sale sfinte, întemeiază o biserică în numele Sfintei Treimi Creatoarea vieţii? Nu este aceasta o mărturie convingătoare despre cunoştinţa experimentată a misterelor Sf. Treimi, a cărei promisiune ne-a fost dată: „Noi vom veni la el şi lăcaş la dânsul vom face"... [Ioan 14, 23]. Ortodoxia nu este o doctrină, ci viaţa însaşi; deasemenea ea cunoaşte diferite trepte de desvoltare, dar fiecare descopere — mai mult sau mai puţin clar — cunoştinţa Sfintei Treimi. Din această experienţă, cu caracterul său particular, se naşte teologia. Trebue să spunem că, în general ortodoxia nu are şi nu poate avea doctrină, adecă învăţământ şcolar obligator pentru toţi [în felul tomismului catolic], cu toate că ea are, bine înţeles, confesii de credinţă sub formă de credo. Teologia e un sistem de idei omeneşti, mai ales absracte, despre Dumnezeu, deşi având o bază în experienţă. Sfinţenia nu discută teologie, ea Il vede pe Dumnezeu, ea este de cealaltă parte a cunoştinţii, cum zice apostolul: „Cunoştinţa va fi desfiinţată şi singură iubirea [adecă experienţa întreagă a vieţii] nu va pieri niciodată" [I Cor. XIII]. In general pentru omul din Occident nu este nimic mai înalt şi mai indiscutabil decât gândirea şi cunoştinţa, adecă ştiinţa omenească, în timp ce pentru ortodoxie — mai presus decât cunoştinţa este viaţa în Dumnezeu, viaţa care nu ne este

dat să o înfăptuim prin cuvântul omenesc, după cum Sf. Pavel nu putea să relateze ceeace văzuse în al treilea cer [II Cor. XII, 4].

VIII.

Biserica este Intruparea pe cale de a se efectua şi efectuată deja, este viaţa omenească a Mântuitorului Hristos, moartea Sa, învierea Sa, prezenţa Sa regală. Aici întreagă dogmatica creştină, întreaga cristologie cu dificultăţile sale şi cu toate întorsăturile expozeului său raţional se prezintă ca un fapt efectiv. Ceeace s'a împlinit odată în viaţa omenească a lui Hristos îşi păstrează totdeauna forţa sa şi azi se reînoeşte în biserică prin graţie. Cu ochii credinţei şi cu experienţa inimii asistăm la această săvârşire. Anul nostru religios, mişcarea boltei cereşti, este determinat de întrupare şi este confirmat de o serie de sărbători, sau de alte zile memorabile, cari amintesc evenimentele vieţii Mântuitorului. Aceste sărbători nu sunt numai amintiri [ceeace ar fi o degenerare a vieţii religioase], ci într'o oarecare măsură ele sunt înseşi evenimentele. Credincioşii asistă la faptul împlinit odinioară şi-l retrăiesc! Intruparea în episoadele sale esenţiale — începând cu Naşterea şi sfârşind cu Inălţarea la cer, ori cu Rusaliile — se desfăşoară fără încetare în Biserică: în ea sunt sărbătorile şi timpurile sfinte şi în aceasta constă puterea şi „esenţa" Bisericii; căci poate avea oare credinţa creştină o altă esenţă decât venirea lui Hristos pe pământ?

De aceea serviciile noastre, în solemnitatea lor, în bogăţia cultului lor adeseori împodobit cu minuţiozitate, nu sunt numai simple „amintiri", ci acţiuni misterioase, cristofanii. Isus se naşte în realitate în ziua de Crăciun, sufere în Săptămâna Sfântă, inviază în ziua de Paşti. Această cunoştinţă a Patimii şi a Invierii, în săvârşire, este aşa de vie şi de eficace în ortodoxie, încât ea singură poate face să se înţeleagă semnificaţia reală a acestor

zile. Aceasta nu e numai o amintire, ci evenimentul însuşi. Intruparea lui Hristos care se descopere în timp, deşi aceasta s'a săvârşit odată pentru eternitate. In acest sens anul religios ortodox reînoeşte în cadrele timpului şi ale experienţei accesibile omului — viaţa cu Hristos şi în Hristos; viaţa omenească a Mântuitorului, terminată prin ascensiunea Sa în calitate de fapt particular, şi separată de viaţa lumii, se reproduce în biserică ca un fapt general, universal, fundamental.

In realitate în afară de acest fapt, nimic esenţial nu se întâmplă în lume adecă să aibă un sens etern şi permanent. In acest fapt particular, delimitat, în condiţiunile date în lume, de timp şi de loc, s'a concentrat întreaga viaţă a lumii, adecă viaţa lui Hristos, viaţă care se săvârşeşte în Biserică, care este Trupul lui Hristos.

IX.

De aici decurge, între altele, întrebuinţarea ce a primit-o cuvântul lui Dumnezeu în Ortodoxie, în particular Evanghelia. Pentru toţi lectorii credincioşi şi necredincioşi Sf. Evanghelie este o carte, care pentru unii prezintă un simplu monument literar ce aparţine unei epoci determinate, pentru alţii Ea este cuvântul lui Dumnezeu, ca obiect de studiu şi ca izvor de edificare. Ea, natural, păstrează acest sens pentru ortodocşi, în măsura în care ei se forţează să o cunoască prin eforturile particulare şi omeneşti. Cu toate acestea, lectura unui fragment ales din Evanghelie la serviciul divin mai cuprinde şi un sens special şi cu totul deosebit. Aici nu este numai o edificare, ci înainte de toate o oarecare săvârşire. Aici în cuvânt este cuprins într'un chip tainic evenimentul însuşi, care se petrece din nou acuma. Aici Mântuitorul se naşte, primeşte botezul, se schimbă la faţă, sufere, intră în Ierusalim, înviază. Aici cuvântul este evenimentul însuşi, deşi misterios — după cum misterioasă este şi transfor-

marea pâini şi a vinului în trupul şi sângele lui Hristos prin cuvânt. Aici cuvântul este instrumentul Intrupării, Intruparea însăşi în săvârşire.

Aici Sf. Evanghelie nu este numai o carte asupra vieţii omeneşti a Mântuitorului, ci însăşi această viaţă cu evenimentele sale. Pentru acela care se apropie de această carte a vieţii, cu acest sens, sunt neputincioase şi deplasate toate tentativele criticei şi ale studiului ştiinţific, oricât de justificate ar fi în întrebuinţarea lor particulară. Aici este chipul lui Hristos nu făcut de mâna omului, ci viu şi activ. Evanghelia este Mântuitorul însuşi în mijlocul credincioşilor săi.

X.

„Cuvântul trup s'a făcut şi s'a sălăşluit întru noi" [Ioan I, 14] — iată faptul fundamental care rămâne, iată viaţa în Biserică. In măsura în care slăbiciunea omenească este susceptibilă de a se da vieţii în biserică, în acea măsură viaţa aceasta este cunoştinţa spirituală a Intrupării, este sălăşluirea împreună cu Hristos, este contactul, care se reînoeşte încontinuu cu acest mare şi înfricoşetor mister. Biserica este Trupul lui Hristos; ea nu este numai gândirea dogmatică, ci realitatea bazată pe experienţă; căci credincioşii, în măsura în care, cred, trăiesc cu Hristos şi în Hristos. Tot aşa de natural şi de înţeles este faptul că, Sfânta Euharistie, sacrament al Intrupării mereu reînoit şi al Jertfei Divine, constitue punctul convergent al întregii vieţi a Bisericii. Totul tinde spre ea, totul este unit şi plin de ea. Sfânta Euharistie nu e numai Impărtăşire, ci Intruparea care se săvârşeşte ea însăşi. Ortodoxia nu cunoaşte „adoraţiunea" Sfintelor Daruri, întrodusă de catolicism: — dar întreagă liturgia începând cu preparaţiunea, este omagiul lui Hristos, care se întrupează şi se sălăşlueşte între noi. Sfintelor daruri nu sunt vizibile decât de preotului care săvârşeşte liturgia şi care cu frică şi cu cutremur

priveşte pe Domnul măririi, care se umileşte din nou şi se predă oamenilor. Dar înaintea acestei sfinţiri se înclină Biserica întreagă rugându-se împreună cu preotul. Prezenţa lui Hristos în Sfânta Euharistie este un eveniment miraculos, care revine în fiecare zi în liturgia ortodoxă.

In protestantism Cuminecarea a devenit un fapt speculativ, o amintire şi un rit pios, în care condiţionat e cuprinsă — sau chiar nici nu e cuprinsă — recepţia trupului şi sângelui lui Hristos; — în catolicism liturgia — deşi cuprinzând transubstanţiunea pâinii şi a vinului — în practica religioasă se concentrează mai ales asupra Cuminecăturii; pe când în ortodoxie liturgia Sfântă se desfăşoară în misterul Intrupării — dela naşterea lui Hristos [căreia îi corespunde prepararea] şi până la Inălţarea Sa, căreia îi corespunde momentul dela sfârşitul liturgiei, când sunt readuse Sfintele Daruri pe altarul proscomidiei.

XI.

Este cunoscut de toţi că Sfânta liturgie ortodoxă cuprinde în simbolul său ceva mai mult decât singura săvârşire a Tainei Trupului şi Sângelui lui Hristos.

Ea este o nouă venire a lui Hristos pe pământ, o întâlnire cu Hristos, prezenţa Sa pe pământ, misterul Intrupării prezent. Iată pentruce Sfânta Euharistie este forţa Bisericii, Duhul său, viaţa sa, taina tainelor. Fără cuvinte şi fără dizertaţiuni inutile, ea aşează pe cei cari o săvârşesc — adecă pe preoţi în poziţia specială, de servitori ai tainelor. Sfânta Euharistie este o taină aşa de mare şi de înfricoşată, că omului nici nu-i poate trece prin minte să se apropie de ea dacă nu este înarmat şi protejat de sfinţenia graţiei. In ortodoxie necesitatea sacerdoţiului decurge, cu evidenţa unei axiome, din faptul săvârşirii Sfintei Eucharistii, căci omul nu poate săvârşi o astfel de taină, nici nu poate măcar să se apropie de ea. Neputincioasă şi vred-

nică de milă ni se pare alegerea omenească a „comunităţii" pentru „serviciul cuvântului". Aici ceeace este omenesc nu mai are nici un înţeles, deoarece numai punerea mânilor apostolilor — prin succesiunea episcopală, poate face să se coboare Duhul Sfânt şi să facă posibilă săvârşirea actelor Divine prin om. Hirotonirea în ortodoxie nu este alegerea pentru serviciul cuvântului [deşi şi acesta din urmă intră în atribuţiile sale], ci înainte de toate ea este admiterea la sfântul altar, pentru săvârşirea tainei. Ea este intrarea în domeniul focului Divin, care acopere sfântul altar: cea dintâi trecere, în timpul hirotonirii, prin uşa împărătească [rezervată acelora cari au primit taina hirotonirii] este intrarea în acea perdea de foc. Preotul şade aici fără să fie ars. Cu toate acestea apropiindu-se de sfântul prestol şi de săvârşirea tainei, el se desbracă, ca să zicem aşa, de natura sa omenească: luând odăjdiile sacerdotale, se îmbracă cu ele şi prin aceasta se desparte de lume pentru a atinge sanctuarul Sinaiului.

De asemenea trebuie să spunem că singură ortodoxia ni se arată ca Biserică deplin liturgică. Bine înţeles, liturgia este esenţială şi pentru catolicism, ea este scumpă şi protestantismului, deşi acesta dacă avem în vedere lipsa sacerdoţiului său, nu poate avea adevărată liturgie, dar numai în ortodoxie ea posedă un sens dominant şi determinant. Despre ortodoxie se poate spune că ea este în întregime o liturgie, în templu şi în afară de templu, ca Intrupare retrăită fără încetare.

XII.

Biserica este nu numai o liturgie, o experienţă a liturgiei trăite, ea este deasemenea Rusaliile, cămara din Sion unde se pogoară Duhul Sfânt. Pogorârea Duhului Sfânt, sfinţirea întregii vieţi omeneşti dela leagăn până la mormânt, sfinţirea chiar şi a elementelor şi a lucrurilor din această lume sunt esenţiale în ortodoxie. Ortodoxia nu cunoaşte, ca

şi catolicismul, decât şapte taine în sens propriu. Cu toate acestea ea mai are pe lângă acestea, se poate spune în practică, un număr nedefinit de acte sacramentale cari, deşi dogmaticeşte sunt separate de taine, în practică se apropie de acestea, fără ca să li se poată da o exactă definiţie. Ce să zicem, de exemplu, despre ceremonia înmormântării ortodoxe, care reprezintă aşezarea solemnă a corpului omenesc în pământ, până la înviere — sau despre ceremonia luării hainei monahale, şi despre botezul în călugărie, când se dă un nou nume.

Ce să zicem despre sfinţirea apelor în timpul Epifaniei — şi, în afară de aceasta, despre aceea care se chiamă „mica sfinţire a apelor", care se săvârşeşte „prin puterea şi acţiunea şi infuziunea Duhului Sfânt", sau despre sfinţirea pâinii pascale? Ce să zicem despre sfinţirea sf. biserici şi a sf. prestol, a sf. antimis, a vaselor sfinte, a clopotelor şi a altor lucruri ale templului? Există apoi o mulţime de sfinţiri particulare — sfinţiri de ierburi, de fructe, de alimente, de struguri, de edificii nouă etc... Cei cari trăiesc în Biserică simţesc acest râu al graţiei sfinţitoare curgând fără încetare şi la rândul lor aspiră la sfinţenie şi la sfinţire. De aici decurge trăsătura profundă şi trainică a cucerniciei ortodoxe, care se descopere în aspiraţiile sale către tot ce e sfânt, în iubirea sa pentru sfinţenie, oricari ar fi manifestările ei. In această trăsătură a cucerniciei ortodoxe, cineva care ar privi de din afară şi cu un ochiu necredincios şi rece, nu poate vedea decât superstiţie, ori ceva ce şi-a trăit traiul. Trebue să o înţelegem de dinlăuntru cu ajutorul experienţei ce ne-o dă Biserica [despre ea], cu ajutorul cunoştinţii particulare şi cu ajutorul căutării sfinţeniei. In sens religios se poate spune că omul în realitate nu are lipsă de nimic afară de sfinţenie şi că el nu vrea şi nu iubeşte nimic altceva decât sfinţenia. Sfânt este Domnul nostru Dumnezeu şi iubirea faţă de Dumnezeu însemnează iubirea sfinţeniei. Poporului nostru îi place să străbată locurile sfinte pentru

a aduce omagiu sanctuarelor; în cete mari cutreeră ţara sfântă arzând de dorinţa de a se proşterne peste urmele pe cari le-a lăsat viaţa omenească a Mântuitorului. Este deajuns ca să apară în vr'o parte vr'un sanctuar, vr'o icoană miraculoasă, sau, ca în zilele noastre, o icoană reînoită în mod miraculos pentruca mulţimile să curgă într'acolo. Tot astfel odinioară, pe timpul schizmei noastre religioase, oameni fără carte, dar dăruiţi cu o religiozitate profundă, se ardeau de vii pentru a nu-şi călca sfinţenia, în timp ce alţii umblau prin lume căutând împărăţia dreptăţii cu viaţă dreaptă şi cu credinţă justă. Este aceeaş ortodoxie! Aceasta ne permite să înţelegem ceeace intră aici în domeniul evlaviei moravurilor, şi al disciplinei moravurilor religioase, cari constituesc puterea adevărului vechilor credinţe. Este aceeaşi aspiraţie pe care, o vedem aici — a sfinţi întreaga viaţă, a o transforma în liturgie chiar şi afară de biserică, în Rusalii, în Impărăţia lui Dumnezeu pe pământ.

XIII.

Biserica este o scară între cer şi pământ, predestinată ascensiunii: pe diferitele sale trepte sunt sfinţii. „Minunat este Domnul întru sfinţii Săi", cântă biserica. Acest lanţ de sfinţi în jurul lui Dumnezeu este împlinirea vie a Bisericii. Biserica ştie că această scară e întărită pentru eternitate, şi că azi, ca şi altădată, ascensiunea pe ea continuă. Azi încă sunt sfinţi cari trăiesc printre noi; lanţul lor auriu nu se va rupe până la sfârşitul lumii. Glorificarea sfinţilor celor noi este indispensabila mişcare a vieţii, este puterea crescândă a vieţii, este o nouă dovadă a mântuirii. Biserica nu poate recunoaşte forţa vieţii în afară de această comuniune constantă cu sfinţii; precum ea se găseşte în comuniune de rugăciuni cu toţi acei cari au murit în credinţă, graţie comemorării lor în decursul liturgiei şi în decursul serviciilor pentru morţi. Deasupra scării este aceea care este însaşi scara aceasta, căci în natura Sa ome-

nească n'a cuprins pe Duhul Sfânt, este mama lui Dumnezeu, „mai cinstită decât Heruvimii şi mai mărită fără de asemănare decât Serafimii". Nu se pot găsi cuvinte atât de puternice pentruca să putem exprima cum se cuvine veneraţia de care se bucură Mama lui Dumnezeu în Biserică. Observatorii ostili Bisericii zic că aceasta nu este religia lui Hristos, ci a sfintei Fecioare. Observaţia aceasta este oarbă şi obtuză în sine.

Chiar prin faptul că Biserica este credinţa în Hristos, ea este totodată şi omagiul Mamei Sale, în chip inseparabil, dupăcum inseparabili sunt Hristos şi Sfânta Fecioară, în Intrupare, aşa cum sunt reprezentaţi în icoanele Maicei lui Dumnezeu. Biserica o onorează pe Sf. Fecioară aşa de bine într'o imagine ultracerească, ca Mamă a lui Dumnezeu, Regina Ceriurilor, lăudată şi mărită mai presus de orice creatură, ca mamă a neamului omenesc, ca sfânta noastră protectoare în necazurile noastre, în lipsurile şi calamităţile noastre. Biserica ştie cât de aproape este Sf. Fecioară de neamul omenesc: în genul său acesta este un fapt de experienţă tot aşa de ferm şi de prezent ca şi Intruparea şi Rusaliile. Maica lui Dumnezeu trăieşte în biserică, manifestându-se în icoanele Sale miraculoase, atentă la rugăciunile cari se înalţă cătră Ea. Se poate spune fără exagerare că în rugăciunile Bisericii, numele Sfintei Fecioare este invocat tot atât de des ca şi al Mântuitorului şi ca şi al Sfintei Treimi. In manifestările Sf. Fecioare, atât în icoanele Sale miraculoase, cât şi în minunatele Sale arătări către unii Sfinţi — cum a fost bunăoară între Ruşi sf. George şi sf. Serafim, e cuprins un sens particular pentru evlavia ortodoxă. Dacă aceste manifestări sunt atât de dragi oricărei inimi ortodoxe şi o umple de atâta bucurie, este pentrucă orice inimă ortodoxă crede şi ştie că dela început şi până azi Ea se arată acelora, cari sunt demni de arătarea Ei, chiar dacă ei sunt nesocotiţi de noi, căci neclintită este iubirea Sa faţă de oameni. Sub acest raport există fără îndoială o

contradicţie absolută între ortodoxie şi protestantism, care în esenţa sa religioasă e născut în întregime dintr'o incapacitate enigmatică şi incomprehenzibilă de a preţui pe Sf. Fecioară — şi, natural, nu numai pe Ea, ci pe toţi sfinţii. Sfânta Fecioară înseamnează în mod mistic Biserica, despre care Mântuitorul a zis de pe cruce cătră discipolul iubit: „Iată mama ta". Naţiunile protestante trebue să aducă omagiu Sf. Fecioare, altcum drumul bisericii le este închis. Sub acest raport, ortodocşii diferă mult mai puţin de catolicism, unde Fecioara Maria este tot aşa de venerată; în catolicism există numai unele distincţiuni dogmatice-psihologice, asupra cărora nu este aici locul să ne oprim.

XIV.

„Voi v'aţi apropiat de muntele Sionului şi de cetatea Dumnezeului Celui viu, Ierusalimul cel ceresc şi de zeci de mii de îngeri. Şi de adunarea celor întâi născuţi cari sunt scrişi în ceriuri şi de Judecătorul tuturor, Dumnezeu, şi de duhurile drepţilor celor desăvârşiţi şi de Isus, mijlocitorul aşezământului de lege celui nou" [Evrei XII 22—24]. Aceste cuvinte ale apostolului, cuvinte cari privesc Biserica în general, exprimă ceeace este mai intim şi în acelaş timp mai important în biserică, ceeace este biserica. Nu este nici o distanţă între ceeace este pământesc şi ceresc, nu este nici un zid despărţitor între această lume şi cealaltă şi nu este nici o separaţie între cei vii şi între ceice s'au săvârşit, toţi sunt împreună, toţi sunt una, cerul pe pământ şi pământul sfinţit. Biserica este timpul care şi-a oprit cursul său, acolo unde se descopere eternitatea, este tradiţia vie, în care se realizează efectiv istoria Bisericii. Dupăcum în integralitatea vieţii, în fiecare din momentele sale este închisă şi conservată toată plenitudinea experienţii vitale scurse, tot aşa Biserica de azi păstrează în sine toată plenitudinea tradiţiei eclesiastice, a cărei viaţă în ea se

rezumă în un act unic în entitatea sa. Biserica este miracolul vieţii în gestaţiune, dupăcum miraculoasă este toată viaţa, în fiinţa sa vie, prin absorbirea şi prin puterea zisei absorbţiuni.

Biserica este plenitudine; deci oricine a gustat din plenitudine nu mai vrea descrestere, care, pentru un ortodox, reprezintă pe toate celelalte confesiuni creştine. Iată pentruce sectele ruseşti cari cred într'un raţionalism de diferite nuanţe [stundism, baptism etc.] au un aspect aşa de sărac, aşa de diform, aşa de denaturat; iată pentruce, căzând în acel raţionalism, ele sunt făgăduite pedepsei împetririi: ura şi teama de biserică constituesc incurabila maladie a sectelor ruse, cari sufere de auto-exaltaţie fariseică în aşa chip, că chiar virtuţile lor, după vorba fericitului Augustin aplicată la păgâni, nu sunt decât vicii elegante. Timpul nu are ca măsură de profunditate decât eternitatea; ori aceasta nu cunoaşte măsurile timpului şi spaţiului. Biserica este eternitatea trăită în timp. Ea, în esenţa sa, este în afară de istorie, fiind în afară de timp. Aşa că cei cari o judecă de din afară o găsesc petrificată. Pentru ea însaşi, ea nu cunoaşte şi nu vrea să cunoască forţa istoriei, deşi este legată de ea prin destinele sale exterioare. Tot astfel ea în afară este arhaică şi de o religiozitate masivă, cum erau cei dintâi creştini, şi ea refuză să se adapteze şi să se transforme. Pentru acela care vrea să fie modern cu orice preţ şi care se predă cu totul în puterea timpului, Biserica nu este altceva decât o mumie istorică. Trebue ca într'o oarecare măsură să se desrobească de judecata timpului pentru a se simţi nu buimăcit, ci din contră vesel de independenţa faţă de timpul ce se găseşte în Biserică.

XV.

Ortodoxia recunoaşte în sine Biserica ecumenică sau catolică. Insă în ea principiul localizării se uneşte cu catolicitatea, deoarece ea de fapt îşi găseşte realizarea sa într'o serie de Biserici locale, de

autocefalii. Dar aceasta nu însemnează provincialism [cu toate că comunităţile eclesiastice sufere desigur de acesta, având în vedere slăbiciunea omenească]; ci însemnează reunirea a două măsuri deosebite; orice comunitate ortodoxă poartă în sine experienţa vie a ecumenicităţii, adecă a eternităţii care se desvălue şi care prin aceasta se găseşte în unire cu toţi cari trăiesc în această experienţă. Dar de aici nu rezultă necesitatea unei expresiuni geografico-ierarhice a acestei ecumenicităţi, cum este papismul pentru catolici. In ochii acestora, ecumenicitatea constă în a rămânea în jurisdicţia şi sub puterea papii. Organizaţia primeşte pentru ei un sens determinant. Din contră, pentru ortodoxie ecumenicitatea nu este decât o calitate particulară a experienţei Bisericii, principiul Bisericii privit de din afară — şi acest sentiment nu cere numai unitate de organizaţie exterioară, care aici n'are un sens decisiv. Ca Biserică ierarhică, ortodoxia nu este nicidecum indiferentă faţă de organizaţia exterioară: stabilirea puterii rezultă în mod natural din mandatele ierarhice ale episcopatului. Insă natura ecumenică a ortodoxiei tocmai confirmând puterea autorităţii eclesiastice, se opune unităţii puterii papale ca şi supunerii şi pasivităţii generale care decurge de aici. Ecumenicitatea este astfel principiul împăciuitor, cuprins nu în sensul exterior al constituţionalismului de stat sau de drept popular, ci în acela al unirii în experienţa eclesiastică a ecumenicităţii, adecă a unirii în iubire.

Păstrând principiul ierarhic, ortodoxia este libertate şi în consecinţă responsabilitate. Biserica ortodoxă nu este o armată robită prin disciplină şi prin ascultare unui singur şef, ci ea este poporul lui Dumnezeu, care trăeşte sub corturile Lui şi care îşi are păstorii săi legali cari sunt în acelaş timp părinţii săi şi şefii săi. De asemenea, în drumul spiritual al ortodoxiei nu întâlnim nici un papă în calitate de monarh ecleziastic absolut. In acest fel ortodoxia uneşte intimitatea cu ecumenicitatea, principiul local cu principiul universal, Bisericile naţio-

nale cu unitatea lor supranaţională cum o indicase de mai înainte Mântuitorul atunci când îşi trimise apostolii: „Invăţaţi toate popoarele, botezându-le". Fiecare popor este menţinut în existenţa sa, dar este crescut în principiul mai înalt al unităţii soborniceşti. Astfel miracolul Rusaliilor n'a desfiinţat limbile diverse [în favorul latinei], deoarece „fiecare auzia limba sa proprie" [Faptele Apostolilor II, 8]. Ortodoxia este ceata celor 12 apostoli pe care nu o poate desfiinţa primatul Apostolului Petru; ea cunoaşte primatul Apostolului Ioan. Deasupra primatului autorităţii stă primatul iubirii.

XVI.

Nu se poate pricepe ortodoxia, esenţa ortodoxiei, decât în ea însăşi, prin cunoaşterea aspiraţiei sale centrale, a intuiţiei sale. Care este deci această intuiţie fundamentală şi limitativă a ortodoxiei? Ca totdeauna, este mult mai uşor de răspuns la această chestiune în mod negativ decât în mod pozitiv — [omnis definitio est negatio] arătând ceeace nu este ortodoxia, decât ceeace este ea. Ea se diferenţiază lămurit de o religie ştiinţifică speculativă, de o gnoză întemeiată pe misticism şi raţiune, aşa cum era în anticitate filosofia şi mistica elenistă şi cum este în zilele noastre mai ales protestantismul german, „religia profesorală". Cu toate acestea ortodoxia cuprinde posibilitatea concepţiunilor teologice celor mai înalte, cum s'a văzut pe timpul epocii de aur a desfăşurării ortodoxiei în Bizanţ, precum şi posibilitatea cercetării ştiinţifice în domeniul teologiei. Ortodoxia conţine acest punct de vedere teologic, nu i se opune, îl iubeşte şi este singura care îi poate asigura locul care îi convine. Insă nu în gnoză este patosul ortodoxiei, nervul său şi destinul său. Ea se distinge şi de structura catolicismului roman, căruia îi este inerentă o voinţă încordată spre acţiune şi „Wille zur Macht" în această lume, „ad majorem Dei gloriam". Ortodoxiei de sigur îi poate fi inerentă dea-

semenea şi impulsiunea voluntară, tendinţa de a se autodetermina, de a ortodoxiza viaţa, de a-i retrage Cesarului ceeace este al lui Dumnezeu, de a ridica Crucea peste toată întinderea statului, de a întări pe omul economic, de a creea şi de a consolida împărăţia ortodoxă. Ii este inerentă cercetarea drumurilor triumfului posibil al Impărăţiei lui Dumnezeu în limitele acestei lumi, prin sfinţirea vieţii şi a puterii creatoare; îi este inerent să folosească vieţii şi să alimenteze cultura religioasă, să îndeplinească isprava istorică a „evului mediu“. Cu toate acestea, nu în aceasta constă viaţa sa: ortodoxia trăia înainte de statul creştin, dupăcum azi trăieşte după el.

Ea trăia în sărăcia intelectuală a creştinismului primitiv — dupăcum azi, ea trăieşte în condiţiunile cele mai diverse, fără să excludem şi persecuţia nu se poate micşora pentru împărăţia lui Dumnezeu, valoarea gândirii şi a voinţii religioase, a creştinismului savant şi voluntativ. Din contră, Dumnezeu îi dă fiecăruia talentul necesar şi-l chiamă la lucrul care îi convine; naţiunile occidentale şi-au arătat, înainte de schisma religioasă, tendinţa şi tipul lor particular ca şi vocaţiunea lor specială. — Ortodoxia defineşte viaţa creştină ca o artă spirituală, — considerând starea călugărească ca artă între arte, arta propriului său suflet; tocmai în aceasta constă natura ortodoxiei. Ortodoxia este iubirea şi viziunea frumuseţii spirituale. Iubirea şi frumuseţea cere ca aceasta din urmă să lumineze în decursul întregii vieţi — şi problema aceasta determină esenţa proprie a ortodoxiei εἶδος-ul său.

A aşeza frumuseţea spirituală în centrul vieţii şi a-i subordona pe toate celelalte probleme ca corolare — înseamnează un maximalism, pe lângă care creştinismul voluntativ ca şi cel intelectual apare ca o concesiune simplificată, ca o adaptare la lumea de pe pământ. Ortodoxia în sensul acesta, fiind excepţional de dificilă, este în consecinţă numai pentru un număr restrâns. Ea este accesibilă popoarelor acelora, cărora ea le-a fost dată ca o re-

ligie istorică, moştenire a părinţilor. In ultimul caz ea poate să se sărăciască şi să sece, cum este azi cazul la mai multe naţiuni ortodoxe.

XVII.

Energia evlaviei este totdeauna ascetismul. Dar acesta poate lua diferite forme: alta este austeritatea elevilor lui Ignatie de Loyola şi alta este severitatea mănăstirii din Optin; ceeace este important în general în ascetism, nu este modul cum s'a făcut ceva, ci ce a făcut. Ascetismul ortodox derivă din aspiraţia [câteodată inconştientă] de a manifesta în sine şi prin sine Impărăţia lui Dumnezeu. Ascetismul ca atare poate să se transforme cu uşurinţă în negare, teamă şi ură faţă de lume. Ascetul totdeauna este pândit de ameninţarea manicheismului şi a bogomilismului, întorcând lumea dela Dumnezeu pentru a o preda împărăţiei întunerecului. Ascetismul ortodox derivă din iubirea supremă pentru lume, acceptându-o şi primindu-o în chip luminos. Expresiunea caracteristică a ascetismului ortodox ne este dată prin prezenţa numărului de icoane pe cari preferă să le aibă în celula sa venerabilul Ambrozie din mănăstirea Optin, între cari se impune icoana Sf. Fecioare la câmp, binecuvântând snopii după recoltă. Dar ascetismul ortodox se caracterizează tocmai prin acest maximalism suprem, plin de greutăţi extreme în realizarea lui şi de primejdii în caz de eşec. Căci ortodoxia, pentru care viziunea frumuseţii spirituale a pălit, se găseşte dezarmată în faţa lumii. Aşa este azi Rusia care a eşit din ortodoxie, deoarece i-a lipsit musculatura independentă a voinţii şi a disciplinei: ea nu era sănătoasă şi puternică decât prin ortodoxie. Astfel sunt pericolele acestei căi. — şi cu toate acestea este nelegiuit şi ateu acela, care renunţă la ea, deoarece ea pretinde că nu poate fi iubit decât Dumnezeu din cer şi Dumnezeu în creaţiunea Sa, adecă frumuseţea Sa spirituală, — iar a renunţa la această iubire, a o trăda pentru un

blid de linte — însemnează a depune armele înaintea Satanei. Aici, bine înţeles, se naşte în chip involuntar problema tulburătoare şi obsedantă a frumuseţii, [frumuseţă terestră], aşa cum o cunoaştem, şi a frumuseţii spirituale, aşa cum aspirăm să o cunoaştem. Această contradicţiune chinuia sufletul lui Dostoievsky, şi-l tortureză şi pe al nostru şi mai mult, pentrucă noi suntem la o vârstă mai înaintată decât el. O antinomie sfăşie spiritul nostru: singură frumuseţea merită truda de a fi iubită şi iubită fără încetare — şi cu toate acestea este imposibil să iubeşti astfel iubirea terestră, deoarece ea poate fi echivocă şi drăcească: în ea frumuseţea se schimbă în simplă eleganţă şi lumea cerească se acopere de lumea omenească. Pentru a vedea frumuseţea spirituală trebue să devii orb faţă de lume — aceasta este metoda acţiunii ascetice. Iată care va fi aici răspunsul metafizico-dogmatic: frumuseţea adevărată este acţiunea sensibilă a Duhului Sfânt şi calea frumuseţii spirituale este dobândirea Duhului Sfânt, scopul vieţii creştine, după învăţământul Sf. Serafim şi al oricărui ascet ortodox. Frumuseţea terestră pentru frumuseţea spirituală este ceeace este lumea ştirbită de păcat pentru scopul pe care-l avea Dumnezeu în lume.

Penelul muiat în culorile acestei lumi aţâtă sensualitatea tot astfel în măsura creşterii spirituale a omului, se ofileşte pentru el eleganţa exterioară. Nu este nici o relaţie mai înşelătoare şi mai trădătoare faţă de frumuseţe decât estetismul care pune în locul contemplării eleganţei efortul de a se smulge din lanţurile realităţii terestre. Dar această frumuseţă spirituală este tocmai sfinţenia. Dumnezeu a creeat lumea pe principiul sfinţeniei şi pentru iubirea faţă de ea. In sfinţenie este prototipul omului, căutat în viziunea frumuseţii spirituale.

Ortodoxia are ca scop al educaţiunii imediate căutarea sfinţeniei — în care ea se identifică cu creştinismul primitiv, care deasemenea nu cunoştea şi nu voia să cunoască nimic altceva. De aici de-

curge cu cea mai mare siguranţă virtutea şi organizaţia vieţii. Cu cât este mai puternică influinţa ortodoxiei asupra sufletelor, cu atât mai bună, mai ordonată şi mai morală este viaţa şi invers; cu toate că pentru ortodoxie ordinea vieţii şi morala omenească nu sunt niciodată un scop în sine, dupăcum sunt, într'o oarecare măsură, pentru protestantism. Aceasta atrage după sine urmări grele, pe când insuficienţa soluţiunii problemei primordiale determină non-rezoluţia problemelor secundare. Este uşor de înţeles că popoarele din Orient, ortodoxe, se găsesc în întârziere faţă de popoarele occidentale în ce priveşte civilizaţia [dar nu în ce priveşte cultura — deoarece aici sunt două lucruri deosebite].

Criza actuală rusească, care este o criză de credinţă, o zdruncinare a vieţii spirituale, a unui popor ortodox, este însoţită de distrugeri asemănătoare în domeniul tuturor raporturilor omeneşti. Insă în eşecul fatal al tuturor încercărilor nelegiuite ale socialismului se cuprinde mântuirea spirituală şi auto-conservarea [apărarea] poporului rus care în această situaţie seamănă cu un peşte pe care cineva ar vrea să-l facă să respire aer atmosferic. Un popor care a respirat în atmosfera ortodoxă, nu poate să găsească o viaţă demnă de el decât în ortodoxie.

XVIII.

„Dacă Hristos n'a înviat, zadarnică este credinţa noastră". Aceste cuvinte ale Apostolului trebue să-şi păstreze toată puterea lor pentru orice creştin.

Ortodoxia posedă cunoştinţa învierii lui Hristos, ea are experienţa vie a acesteia. La fiecare serviciu duminical se cântă: „Văzând învierea lui Hristos, ne închinăm Domnului sfânt, Isus". Paştile — sărbătoarea învierii lui Hristos — constitue centrul evlaviei ortodoxe. Ea este înconjurată de iubirea şi de omagiul care i se cuvine sărbătorii sărbătorilor. Confesiunile occidentale nu cunosc acest omagiu exclusiv adus Paştilor — căci pentru ele săr-

bătoarea sărbătorilor este Crăciunul. Ortodoxia este biserica Paştilor. Noaptea Paştilor este minunea reînoită an de an a bucuriei Bisericii — bucurie care în istoria bisericească nu i-a fost dată într'o măsură atât de excepţională decât creştinismului primitiv. In această bucurie rezidă misterul puterii acestuia din urmă, „biruinţa care a învins lumea", puterea Intrupării.

Pentru aceea ortodoxia deţinătoare a bucuriei pascale, este creştinismul primitiv, păstrat într'un mod minunat în decursul timpului. In noaptea Paştilor, în mijlocul comunităţii vesele, toţi credincioşii, se sărută de trei ori zicând: „Hristos a înviat". Sf. Serafim, marele sfânt al Rusiei, a cărui inimă ardea totdeauna de o bucurie pascală, întâmpina pe oricine venea la el cu aceste cuvinte: „Hristos a înviat!" Bucuria pascală este sărbătoarea Creştinismului şi a Ortodoxiei. Să-mi fie permis să isprăvesc alocuţiunea mea cu acest cântec pascal, care mai răsună încă în inimile noastre.

„Hristos a înviat din morţi, cu moartea pe moarte călcând şi celor din mormânturi viaţă dăruindu-le".

Trad. de **Oct. Dragoş.**

„A înviat! Mergeţi de spuneţi ucenicilor Lui!"

Cuvintele Sf. Evanghelist cuprind o afirmaţie *şi o* poruncă: *Mântuitorul a înviat!*

Vestiţi acest fapt ucenicilor Lui!

Vorbia un înger unor femei sfioase, dar care se dovediseră destul de curajoase prin mânecarea lor la mormântul Domnului, pe care-l ştiau închis cu o lespede grea, pecetluit de stăpânire şi străjuit de ostaşi înarmaţi până 'n dinţi.

Şi ele fură, totuşi, chemate să vestească ucenicilor risipiţi şi desnădăjduiţi, minunea cea mai presus de fire a Invierii Domnului.

Mântuitorul pe ele *le-a întâmpinat mai întâi, pentrucă ele îşi aduseseră aminte mai întâiu de El.*

Şi lor le împărtăşi mai întâiu bucuria biruinţii Lui asupra morţii:

„Nu vă temeţi!"

pentrucă ele îşi biruiseră frica venind la mormânt în zori de zi.

Pe ele le chemă la propoveduirea Invierii mai întâiu:

„Mergeţi şi vestiţi!"

pentrucă El nu murise în iubirea şi recunoştinţa lor duioasă.

Apostolii mei, vor vesti Invierea mea şi vor muri propoveduindu-o; dar lor, *vestiţi-le-o,* voi, *femeilor mironosiţe!*

Nu uitaţi, voi femei cu fire slabă, dar cu suflet neînfricat, să-i spuneţi şi lui Petru, celui ce avusese curajul de a-mi făgădui iubirea lui statornică, dar mă făcu să sufăr atât de mult, prin întreita lui tăgăduire.

Cu femeile au grăit Ingerul şi Mântuitorul Insuşi.

Apostolii, însă, au aflat **dela femei** *despre Inviere!*

* * *

Căutaţi voi, femei creştine, pe Mântuitorul, ca aflându-L să-L vestiţi chiar şi celor ce au fost chemaţi să-L propoveduiască lumii?

El v'a desrobit pe voi!

Desrobiţi şi voi prin propoveduirea voastră, pe soţii, pe fiii şi pe fraţii voştri din cătuşele păcatului?

Spuneţi-le tuturor ceiace v'a spus vouă îngerul: **A înviat Domnul!** *Şi ceiace v'a spus vouă Mântuitorul:* **Bucuraţi-vă, Nu vă temeţi, Vestiţi!**

Vă recunoaşte pe voi Mântuitorul?
Vă zice El vouă pe nume, ca Mariei?
Şi Il recunoaşteţi voi atunci pe **Invăţătorul** *vostru?*

Pentru aceasta, însă, trebue să-L iubiţi ca Maria, să-L căutaţi ca ea, şi să fiţi neliniştite şi îndurerate ca ea, că, nu-L găsiţi atât de repede!

„Au luat pre Domnul meu!"
Este El şi **Domnul vostru?**
„Şi nu ştiu unde L-au pus!"
Vreţi voi **să ştiţi** *unde este?*

Azi vouă Mântuitorul nu vă va mai spune ca Mariei: «Nu vă atingeţi de Mine!» pentrucă El s'a suit la Tatăl Său, şi Tatăl nostru şi doreşte să vă suiţi şi voi la Dumnezeul Lui şi Dumnezeul vostru, pe drumul arătat de El, pe drumul pe care El a coborât pe pământ, ca să înalţe lumea la cer!

Prof. Dr. Gr. Cristescu.

Din filosofia creştină a şcoalei catehetice patristice.

Increştinarea inimii.

Sufletul omenesc în înălţarea sa către adevărurile revelate nu poate să pună în lucrare numai raţiunea, pe lângă credinţă, ci participă deopotrivă şi cu înălţarea inimii. Focul credinţei nu poate să fie întreţinut numai de strălucirea adevărului revelat din domeniul transcedental, ci cere şi căldura inimii noastre.

Pe drept cuvânt *Sfântul Grigore de Nisa* vede în cugetare participarea afecţiunei [1] iar pe cei care au „inimă de piatră" îi dojeneşte.[2] Cealalţi *Capadocieni* dau aceiaşi atenţie afecţiunii în contribuţia ei asupra formaţiei conştiente a sufletului.

Adevărul dumnezeesc prin însuşi esenţa sa de ordin divin nu poate fi împărtăşit cu toată convingerea de un suflet, care-l priveşte numai cu spiritul de curiositate şi-l trece prin retorta rece a raţiunii. *Omul atunci este cu Dumnezeu, când cunoştinţa sa este tare şi ceeace cunoaşte păstrează cu toată iubirea»*, *zice fericitul Augustin.*[3] Prin urmare participarea deopotrivă a inimii ca şi a inteligenţei în procesul cunoştinţei religioase este o chestiune de primul ordin. Dacă în ştiinţa profană este suficient să ne ascuţim inteligenţa pentru a cunoaşte obiectele ce ni se prezintă, în domeniul cunoştinţelor religioase se cere o deosebită contribuţie şi din partea inimii.

Iubirea, după *Clement*, dă viaţă cunoştinţelor religioase ale creştinului. Cartea a şaptea a *Stromatelor* sale are cele mai multe pasagii, în care se arată contribuţia iubirii în formarea gnozei creştine.[4]

---

[1] S. Gr. Niss. Migne. P. G. tom. XLVI. p. 60—61.
[2] Ibid. p. 832. B.
[3] *Augustin.* De vera religione 56.
[4] *Eugene de Faye.* Clement. p. 304.

Inima noastră afirmă puterea de lumină a raţiunii, dupăcum curăţenia ochiului fizic îi dă putinţa să vadă lucrurile clar. Astfel afecţiunea religioasă ne apropie mai mult cu sufletul de Dumnezeu şi ne face să putem cunoaşte mai bine. *„Omul către Dumnezeu numai pe calea iubirii se poate înălţa mai mult»* afirmă fericitul *Augustin.*[1]

Afecţiunea şi iubirea noastră faţă de Dumnezeu sunt ca şi paşii, cu cari ne apropiem de El.[2] Nu-i deajuns deci ca Dumnezeu să ne fi descoperit învăţătura pentru a o cunoaşte, ci trebuie să ne şi apropiem de El cu căldura sufletului nostru. De aceia *Sfântul Iustin Martinul,* când vorbeşte de împărtăşirile graţiei cunoaşterii spune, *«că trebuie să se roage pentruca porţile luminii să se deschidă».*[3]

Prin înălţarea inimii către Dumnezeu ne apropiem de El, iar pentru a-l putea vedea mai clar trebuie să ne deschidem inima şi s'o avem curată prin puterea rugăciunii. *Origen* când nu putea găsi cei mai potriviţi termini ai definiţiilor sale, nădăjduia ca prin rugăciune să se poată ridica la înălţimea concepţiilor pe care le întrevedea.[4]

Rugăciunea cuprinde în sine nu numai expresiunea cererii unui ajutor ci şi curăţenia inimii noastre, în care se poate oglindi mai uşor şi curăţenia adevărului divin. Numai prin curăţenia inimii noastre putem adânci şi intui misterele inexprimabile. De aceasta intuire secretă a adâncirii misterului spune *Sfântul Grigore de Nisa,* are nevoie sufletul nostru în *«doctrina relativă la cunoaşterea lui Dumnezeu al cărui mister de o profunzime inexprimabilă, nu se poate explica prin cuvinte".*[5]

---

[1] *Augustin.* De ordine 1, 2, n. 25.

[2] Ibid. De mor. Eccl. cath. l. 1. n. 8.

[3] Lagrange. S. Iustin. Dialogue. VII. I. p. 119.

[4] *Origen.* Exhortatio ad martirium; *Eu nu descurajez de loc, susţinut de rugăciunile voastre, Ambrozie şi Tatian, de a putea primi asupra acestui obiect idei mai divine, pe care mi le va acorda Dumnezeu...*" Citat de Eugen de Faye. Origene. p. 195

[5] *S. Grig. Nisa,* Oratio catehetica magna, c. III.

Sfântul Vasile deasemenea spune că «*inima care vrea să cerceteze Sfânta Scriptură, trebuie să fie curată de toate celelalte gânduri*».[1]

Sfinţii părinţi au pătruns secretul comuniunii elementului transcendent cu cel imanent, când au stăruit asupra metodei de a pregăti puterea imanentă. Metoda pe care şi-au aplicat-o lor, vom vedea că au aplicat-o şi acelora pe care îi instruiau. Numai curăţenia morală a inimii poate duce la adâncirea cunoştinţei religioase, căci «*Dumnezeu a voit ca numai cei curaţi să ştie adevărul*».[2]

De aici cele două elemente inseparabile ale catehizării, *educaţia* şi *intuiţia* care vor fi elementele de bază ale *şcoalei catehetice.*

Increştinarea voinţei.

Activitatea sufletului se afirmă prin funcţionarea simultană a celor trei facultăţi ale sale. Intelectul, sentimentul şi voinţa nu pot fi nici odată separate în continua activitate a sufletului. Dacă cunoştinţa cere colaborarea sentimentului, nici concursul voinţei nu rămâne mai pe jos.

Cunoştinţa religioasă întărindu-se prin asentimentul inimii, păşeşte la acţiune cu ajutorul voinţei. Legătura neîntreruptă a «*cugetării, înţelegerii* şi *voinţei*», formează, după *Augustin* tabloul Sfintei Treimi.[3]

Cunoştinţa religioasă nu rămâne izolată ca simplă cunoştinţă ci are o influenţă vădită asupra voinţei. Dacă cunoştinţa nu ia contact cu voinţa rămâne ceva stereotip, iar voinţa fără ideal ajunge la ceva instinctiv, fără lumina ochiului cunoştinţei.

Clement Alexandrinul socoteşte puterile cunoaşterii ca serve ale voinţei.[4] *Sfântul Grigore de Nisa* socoteşte că tot ce se învaţă îşi are o unitate de vedere şi conchide în vederea unui anumit scop ca

---

[1] *S. Basil,* Migne. patr. gr. tom. XXIX, p. 342 b.

[2] *Augustin,* Soliloquia 1, n. 2.

[3] *Augustin,* De Trinitate 1, 10, c. 11 v. 17.

[4] *E. Weiss,* op. cit. p. 57.

în chip statornic să conducă la virtute şi să poată deci pluti deasupra valurilor păcatului.[1] De aceea Sfânta Scriptură cuprinde evenimente şi descrierea unei vieţi superioare nu numai în scopul de a le putea cunoaşte ci, ca prin aceasta să se dea îndrumare către o viaţă virtuoasă.[2] Consecvent acestui principiu, Sfântul Grigore de Nisa, vrea ca Biblia nu numai să ne instruească, ci să ne şi transforme după voinţa lui Dumnezeu.[3]

Ceilalţi *Capadocieni* împărtăşesc acelaş principiu: *«O cunoştinţă temeinică este o viaţă bună»*, afirmă *Sfântul Grigore de Nasians*. Astfel tatăl Sfântului Vasile găseşte în Sfântul Grigore o deplină recunoaştere a calităţilor pe care acesta le recunoscuse în fiul său, adecă *«de a practica ştiinţa cu viaţa în plină armonie»*.[4]

Afirmarea legăturii directe ce este între voinţă şi cunoştinţă se confirmă prin legătura inevitabilă ce este între viaţă şi ştiinţă. Legătura aceasta dintre ştiinţă şi viaţă este adevărul pipăibil al omului care vede realitatea lucrurilor, dupăcum continuă *Sfântul Grigore de Nasians*: *«Acei ce se desăvârşesc numai în ştiinţă sau numai în viaţă şi deci cu una rămân în lipsă, nu se deosebesc, după părerea mea, de omul cu un singur ochiu, care sufere din cauza defectului său şi ia urâciunea drept model pentru acela ce trebue să vadă. Insă acei ceice au şi una şi alta sunt complecţi şi fericiţi»*.[5]

Intr'una din poeziile sale Sfântul Grigore priveşte voinţa ca pe nişte aripi ale cunoştinţei şi ca pe cea mai mare glorie a pământului compătimind cu durere pe ceice abuzează de ştiinţă.[6]

Sfântul Ioan Hrisostom de asemenea este împotriva ştiinţei care nu are de obiect formarea voinţei

[1] Ibid. op. cit. Mille p. 58.
[2] *S. Greg. Nisa*, In Psalmos, Migne. Patr. gr. tom. XLIV. col. 489 D.
[3] Ibid. col. 544 c.
[4] Ibid. Oratio XIII. In laudem Basil Magni. Migne P. G. t. V c. 509 B.
[5] Ibid. col. 509 C.
[6] *S. Greg. Nazians*, Poemata moralia. Migne. Patr. gr. tom. XXVII col. 916.

pentru virtute. Şcoalele retorice sunt fără de preţ tocmai pentru faptul că dau numai instrucţie şi nu dau putere de sănătate sufletului în formarea voinţei. De aceea preferă «*şcoala care dă ştiinţă însoţită de formarea voinţei în teama de Dumnezeu*».[1]

Voinţa este factorul determinant al virtuţilor şi al păcatului; fără ca voinţa să-şi piardă în creştinism libertatea cu care este înzestrată dela Dumnezeu dela crearea omului. Chemarea lui Dumnezeu se adresează deopotrivă către toţi, fără condiţiuni nici de vârstă, nici de rasă, căci dacă sfinţii apostoli în primele lor cuvântări au putut în virtutea unei inspiraţii divine să se adreseze în limbile tuturor popoarelor, aceasta a fost ca nimeni să nu fie exclus dela binefacerile acestei învăţături.[2]

Dumnezeu care dispune liber în toate lucrurile, a dat şi omului libertatea voinţei, facultatea lipsită de servitudine. «*Dacă voinţa rămâne neactivă, virtutea dispare dela sine, împiedecată de inerţia voinţei; şi fără virtute, viaţa îşi pierde însemnătatea ei, lauda adusă unei bune conduite dispare, păcatul se săvârşeşte fără primejdie.... dacă credinţa n'a luat naştere în toate sufletele nu este vina bunătăţii divine, ci a dispoziţiei celor ce primesc cuvântul*».[3]

Prin urmare dacă între voinţă şi cunoştinţă este o strânsă legătură, aceasta nu ştirbeşte caracterul liber al voinţei noastre. Putem foarte bine să cunoaştem ce este bine şi să facem ceeace este rău. Voinţa noastră n'ar fi voinţă, dacă n'ar fi în puterile noastre; tocmai pentru că stă în puterile noastre este voinţă liberă.[4] Şi de aici este omul fiinţa responsabilă de actele sale tocmai prin libera voinţă pe care o are. De aceea nu-i de ajuns pentru voinţă să avem numai obicinuinţa ci şi formarea unei convingeri interne. Obicinuinţa are în adevăr o mare putere de a ne face să săvârşim cu timpul, ceeace

---

[1] *Haidacher* op. cit. Wissen und Tugend. p. 119.
[2] *S. Grig. Niss.* Oratio catehetica magna.
[3] Ibid. op. cit. c.
[4] *Augustin* De. lib. arb. 1. 3. n. 8.

altă dată nu ne plăcea[1], însă formarea voinţei numai prin obicinuinţă, ne duce la dresagiul animalelor cum spune *Sfântul Vasile cel Mare.*[2]

Deprinderea micşorează atenţia conştientă a intelectului uşurânnd eforturile acţiunii, dar voinţa nu se poate niciodată fixa mecanic pe liniile pe care i-le trasează deprinderea, fără a face apel la lumina ideilor cunoştinţei. Voinţa virtuoasă se formează deci nu numai pe cale pragmatică ci şi pe calea motivelor psihice, căci faptele săvârşite fără propria convingere n'au nici o valoare.

Prin urmare voinţa are o legătură indispenzabilă cu conştiinţe şi inima, care îi luminează calea şi scopul, îi uşurează acţiunea prin deprindere sau obicinuinţă şi-i confirmă apreciarea actelor de virtute sau păcat prin libertatea care o încoronează.

Increştinarea voinţei intră direct în acelaş cadru de increştinare a intelectului şi sentimentului, după cum vom vedea la acţiunea practică a şcoalei catehetice.

Preotul **M. Bulacu**,
prof. Acad.-teol. Oradea-mare.

MIŞCAREA LITERARĂ.

Introducere în sfintele cărţi ale Testamentului Vechiu, de arhipresviterul-mitrofor *Dr. Vasile Tarnavschi,* profesor titular la Facultatea de teologie din Cernăuţi. Cernăuţi 1928. Editura autorului. Pag. 656. Lei 400·—.

Invăţământul universitar nu se poate limita la cuprinsul unor manuale. Tot atât de adevărat este însă, că studentul încă trebue să aibă un îndreptar în diferitele studii care-l preocupă. Grundriss-urile sunt indispensabile.

In liter. teologică rom. aceste manuale sunt în curs de formaţie. Aveam până acuma manualul de Introducere în Vechiul Testament şi Arheologia regretatului profesor dela Facultatea de teologie din Cernăuţi Izidor de Onciul, Istoria Bisericească a lui Eusebie Popovici (apărută de curând în

[1] *S. Gr. Niss.* Migne. Patr. gr. tom. XLVI col. 488.
[2] *S. Basil.* Migne. Patr. gr. tom. XXXI. col. 248. B.

ediție nouă) Liturgica lui Mitrofanovici, Manualele lui I. Olariu dela Caransebeș, iar de curând a apărut Manualul de drept bisericesc al părintelui profesor Dr. Nicolae Popovici dela Arad. Tot în această serie trebue să amintim și lucrările eruditului profesor Dr. V. Gheorghiu dela Facultatea de teologie din Cernăuți (Comentarul Sf. Evanghelii după Matei și Comentariul Epistolei către Romani a Sf. Apostol Pavel) ca și Cursul de Teologie fundamentală, în curs de apariție, al păr. prof. I. Mihălcescu dela București.

Manualul de Introducere în Vechiul Testament al lui Izidor de Onciul s'a epuisat de multă vreme. Iar exemplarele cari se mai găsesc sunt inutilizabile, din pricina limbei și a stilului.

Mulți au stăruit să se reediteze. Era un lucru folositor și acesta, firește. Totuși nu e mai puțin adevărat că știința isagogică și exegetică a evoluat mult în timpul din urmă așa că alcătuirea unei nouă Introduceri în cărțile Vechiului Testament este cea mai fericită intreprindere.

Sarcina și-a luat-o păr. prof. V. Tarnavschi, lucru pentru care trebue să-i fim recunoscători.

Cartea părintelui Tarnavschi este zidită pe temeiul unei metode științifice și cu contribuția unei largi bibliografii de specialitate. Totuși, amănuntele inutile sunt evitate. Impărțirea materialului tratat este cea consacrată de teologia apuseană.

Insuficiența stilului însă îngreuiază întrucâtva cetirea cărții.

N. C.

*

Frații Domnului Isus Hristos (Comentariu asupra teoriilor vechi și nouă) studiu apologetic, de Ieromonah *Antonie Harghel*. Chișinău, „Cartea Românească". 1928. Pag. 32. Lei 20.

In lipsa unor largi și temeinice tratate românești asupra problemelor teologice controversate, orice încercare în această direcție trebue să ne bucure. Iată pentruce broșura părintelui ieromonah Antonie Harghel nu este lipsită de interes. Analizând teoriile vechi și nouă asupra chestiunii, dacă Mântuitorul nostru Isus Hristos a avut frați de sânge, autorul elucidează nu numai o problemă exegetică, ci și una dogmatică: feciorja Maicii Domnului. Dupăce trece în revistă teoriile Sf. Epifane (sec. IV), a ereticului Elvidie (sfârșitul sec. IV), a Fer. Ieronim (sec. V) și a teologilor Zahn și Endemann, autorul se oprește la teoria teologului rus Lebedev, cu care se identifică.

Prin urmare concluzia la care ajunge este în perfectă armonie cu doctrina ortodoxă, că: „frații Domnului" sunt

fiii direcţi ai Mariei lui Cleopa şi veri ai lui Isus Hristos. Dacă verii Mântuitorului se numesc în Evanghelii „fraţii Domnului", aceasta se explică uşor, întrucât limba ebraică îngăduie această numire şi pentru gradele mai apropiate de înrudire. *N. C.*

*

Epocele principale în Istoria Românilor de **I. Lupaş.** [Bibliotecă istorică „Astra" Nr. 1] Cluj, 1928. Pag. 139. Lei 60.

Cartea învăţatului preot, profesor la Universitatea din Cluj şi membru al Academiei române, deschide seria de lucrări menite să alcătuiască Biblioteca istorică a vechei noastre asociaţii culturale „Astra", bibliotecă a cărei înfiinţare s'a hotărît în toamna anului trecut.

Utilitatea unei asemenea colecţii de lucrări asupra trecutului nostru, este indiscutabilă. Şi ea nu putea fi inaugurată mai bine decât prin lucrarea de sinteză pe care o dă la lumină părintele I. Lupaş.

Căci, într'adevăr, „Epocele principale în istoria Românilor" nu cuprinde numai împărţirea şcolărească în epoce a istoriei noastre naţionale, ci este o strălucită sinteză a întregului nostru trecut, pe cât de zbuciumat, pe atât de glorios.

Tocmai de aceea, valoarea cărţii este îndoită. Celei ştienţifice i se adaogă o înaltă valoare educativă.

In ceeace priveşte împărţirea în epoce a istoriei noastre, eruditul academician îşi are criteriile sale proprii, spre deosebire de marii săi înaintaşi [D. Xenopol, D. Onciul]. D-sa împarte istoria Românilor după criteriul organic-naţional, criteriu, care mai mult sau mai puţin sintetizează toate celelalte criterii. In acest fapt constă şi superioritatea lui.

In expunerea de-o neasemănată limpezime şi frumuseţe stilistică observăm aceeaş sintetică privire care nu neglijează nici elementul politic, nici cel social şi cultural din istoria noastră naţională.

Cartea publicată în excelente condiţii tehnice, îmbie o hrană sufletească sănătoasă pentru orice Român cu pretenţii de intelectual. Iar pentru candidaţi la bacalaureat ni se pare de-adreptul indispensabilă. *N. C.*

*

Anuarul liceului „Principele Nicolae" din Sighişoara. Anul şcolar 1926/1927. Publicat de *H. Teculescu.* Sighişoara 1927. Pag. 192. Lei 100—.

Anuarele instituţiunilor se tipăresc pentru a fi citite. In special anuarele şcoalelor. Pe elevi însă nu-i prea ispi-

tesc datele statistice, cari, fireşte, îşi au şi ele importanţa lor. Şi dacă mai răsfoesc anuarul şcoalei — o fac de cele mai multe ori doar pentru a-şi citi numele tipărit — ocazie aşa de rară în viaţă pentru cei mai mulţi oameni.

Cu totul altfel se întâmplă când un anuar cuprinde şi altceva decât date şcolare — de-o pildă lectură edificatoare.

E cazul anuarului publicat de harnicul director al liceului din Sighişoara.

Tipărit în condiţii tehnice superioare şi împodobit cu clişee cari înfăţişează colţuri pitoreşti din Sighişoara acest anuar cuprinde nu mai puţin de opt conferinţe (de N. D. Petrescu-Zoiţa, H. Teculescu şi I. Medrea) cu subiecte diferite, alcătuite cu răgazul şi temeinicia cuvenită pentru a fi vrednice să fie citite şi răscitite de ceice le-au ascultat odată — şi de alţii.

Asemenea anuare se făceau pe vremuri la Braşov. Dl director H. Teculescu continuă, se vede, frumoasa tradiţie şi la Sighişoara. Un lucru care trebuia remarcat.

Prof. N. Colan.

CRONICĂ.

EXTERNĂ.

Conferinţa Soc. Imka (Uniunea universală a tinerilor creştini).

Societatea tinerimii creştine din întreaga lume, nemulţumită cu rezultatele obţinute în ţările ortodoxe, a crezut, că are datoria să ţină o consfătuire „neoficială" cu reprezentanţii Bisericii ortodoxe.

Preşedintele societăţii, dl John Mott, însoţit de reprezentanţi de ai soc. Imka din diferite ţări, în zilele de 24 şi 25 Aprilie cor. s'a şi întâlnit la Sofia cu diferiţi delegaţi ai Bisericii ortodoxe. Din partea Bisericii ortodoxe române au luat parte arhiereul Tit Târgovişteanul şi preotul St. Iliescu. După informaţiile păr. Iliescu putem da şi noi cetitorilor câteva amănunte preţioase.

In conferinţa dela Sofia s'a discutat cu multă competenţă în patru şedinţe următoarele puncte: 1) Cari sunt serviciile mai însemnate realizate de Imka pentru tineretul din ţările cu majoritate ortodoxă?; 2) Cari au fost greşelile mai mari săvârşite de Imka în ţările ortodoxe?; 3) Cari sunt trebuinţele din ţara (delegaţilor ortodocşi)? 4) Ce principii trebue să călăuzească activitatea soc. Imka în ţările cu majoritate ortodoxă, şi de ce metode să se folosească?

5) Cari sunt serviciile mai însemnate, pe cari ortodoxia poate să le ofere soc. Imka, aşa încât să-i îmbogăţească viaţa şi să-i asigure influenţa în mijlocul tineretului.

Scopul acestei conferinţe se poate uşor deduce din programul schiţat, dar şi din cuvintele de deschidere ale preşedintelui I. Mott: „V'am chemat la această conferinţă în mod neoficial, pentruca să găsim calea, care ne-ar putea duce la conlucrarea Bisericii ortodoxe cu noi pentru educarea tineretului în spirit creştin. — Ortodoxia, care are o mare misiune în această lume şi vreme, ascunde forţe spirituale şi valori, cari trebuesc puse numai decât în lucrare împotriva forţelor distrugătoare din vremea de faţă. Aprofundarea problemelor spirituale în chip superior, hotărârile precise şi clare ale sinoadelor voastre ecumenice, serviciul liturgic, muzica voastră bisericească, misticismul vostru şi vieţile sfinţilor, sunt bogaţii şi forţe, cari trebuesc sădite şi cultivate nu numai în inima tineretului ortodox, ci a întregului tineret din lume. — Eu nădăjduesc că Biserica ortodoxă va da mâna cu soc. Imka pentru binele tineretului".

Discutându-se programul, la punctul prim se arată că societatea a adus un real folos solidarităţii tinereşti. Greşelile sunt multe: *Biserica* pentru ortodox e o noţiune diferită de cea a reprezentanţilor soc. Imka, şi »*interconfesionalismul*» nu poate cadra cu dogmele noastre, cari nu sunt ceva accesoriu, la care putem renunţa; „minimul de credinţă" al soc. Imka negligă „maximul", adecă dogma, — ori dogmă şi biserică, la noi sunt două noţiuni strâns unite, — de aceea nu putem concepe o educaţie a tineretului fără o înţelegere prealabilă cu biserica oficială (prof. Zenkowski şi prof. Ţancov).

Reprezentantul soc. Imka, dl Kühlman (Paris), recunoaşte, că sunt juste observaţiile, dar n'au putut face altfel până acum din simplu motiv, că în lumea ortodoxă n'au găsit secretari potriviţi, cari să întrunească cele 2 condiţii esenţiale: *a)* să fie ortodocşi desăvârşiţi şi *b)* să cunoască metoda de lucru a soc. Imka, ci societatea a fost silită să ia secretari, cari a trecut prin şcoala protestantă, ceeace n'a fost un bine.

Faţă de atitudinea de intransigenţă a reprezentanţilor bulgari şi ruşi în ce priveşte organizarea Soc. cu participanţi din toate confesiunile creştine din o ţară ortodoxă, arhiereul Tit Târgovişteanul spune: Imka vrea *educaţie* creştină, religioasă. Dacă admitem aceasta, eu cred, că am aflat bază de înţelegere. La noi lucrează Imka şi Ivka. Mai întâi s'a înfiinţat Ivka. Biserica oficială a avut atitudine neutrală. Mai târziu a trebuit să ne amestecăm şi să punem societatea în mâni curat româneşti, primind în chipul

acesta un caracter pur ortodox și național. Sper, că și Imka va admite acest procedeu, întrucât și ea nu dorește altceva decât, ca membri ei să trăiască după principii creștinești. Minoritățile confesionale la noi niciodată n'au avut nimic de suferit; orice grupare religioasă poate trăi alăturea de noi. Imka n'are decât să solicite bisericii ortodoxe oficiale a le designa persoane competente cari să lucreze liber cu secretarii soc. Imka.

Aceste cuvinte ale delegatului ortodox român a umplut de bucurie și de nădejde pe toți reprezentanții de față.

Hotărârile luate și aprobate au fost un rezumat fidel al celor arătate până aici, de aceea nu le mai reproducem.

Merită însă să mai amintim ceva din încheierea conferinței.

Incheind Iohn Mott, președ. Societății, spune: „Nimic nu m'a impresionat mai mult decât obiceiul ortodocșilor de a se saluta cu „Hristos a înviat". Ași dori ca și romano-catolicii și protestanții să aibă acest obiceiu. Dacă Hristos a înviat, El este viu; dacă este viu, El este în mijlocul nostru. Eu l-am simțit între noi. Ințelegerea unanimă la care au ajuns dovedesc revărsarea harului divin. — Răsboiul unește pe toți fiii țării împotriva dușmanului. De ce nu ne-ar uni pe toți și binele suprem? Lucrul creștinului azi e foarte greu. Cauza? Creștinul nu se hotărește să aplice principiile Evangneliei. Să ne rugăm, ca să fim totdeauna uniți, și vom izbuti. Hristos s'a rugat să fim una și „Hristos a înviat", ne iubește, este aproape de noi și ne ajută". — Mitropolitul Ștefan al Sofiei a exclamat: „Conferința aceasta a fost condusă într'adevăr de Hristos cel înviat".

*
* *

Credem că nu mai avem nimic de adăugat. Rugăciunile bisericii noastre „pentru împreunarea tuturor" au ajuns înaintea lui Dumnezeu și acum nu înzadar bat la inimile oamenilor. „Ortodoxia are o mare misiune în această lume". Să luăm aminte! *Gh. M.*

*

INTERNĂ.

Adunarea eparhială a Arhiepiscopiei de Alba-Iulia și Sibiu, s'a deschis conform dispozițiilor legale în Duminecа Samarinencii, în catedrala din Sibiu cu fastul obicinuit la această solemnitate. Cuvântarea de deschidere a I. P. S. Sale a stârnit un interes viu și mult răsunet în sufletele celor prezenți; mai ales vorbind de votarea legii cultelor optimismul sănătos ce se desprindea din cuvintele: „Când cadrele unei legi nu sunt bune, să se oprească pro-

gresul bisericii și rezolvirea problemelor ei? Experienţa de două ori milenară ne spune, că decâteori bisericii i s'a pus o piedecă, ea a sfărâmat-o. Cu această încredere am privit și privesc legile cari se dau pe seama bisericii".

Cele patru şedinţe, cari au urmat, s'au desfăşurat într'o atmosferă curat creştinească şi de o superioră înţelegere a vieţii bisericești și problemelor ei din arhidieceza noastră. Se ia cu aprobare la cunoştinţă numirea păr. arhim. Dr. V. Stan de vicar, rapoartele financiare și școlare, ocupându-se mai cu dinadinsul de raportul bisericesc. Să spicuim şi noi ceva din principiile acestui frumos raport, care s'a cetit în întregime în faţa adunării. „Biserica noastră împărtăşeşte această concepţie şi se consideră: *instrument divin* în slujba mântuirii sufletului individual și al civilizaţiei de azi, ea, biserica se adaptează necontenit marei misiuni a renaşterii religioase"; — Despre vizitaţiile canonice spune: „In trecut se făceau pentru a afla relele lăuntrice și neajunsurile din parohii, azi rostul lor e a cunoaşte, cât *bine* sălăşluieşte în viaţa creştinilor și a-l spori, — întrevederile cu Arhipăstorul au darul de a întoarce privirile spre cele interioare, spirituale și eterne, pe cari trebue să le sugereze prezenţa oricărui slujitor al lui Hristos în mijlocul societăţii". Acest scop, tratat mai de aproape l-a avut şi conferinţa protopopilor, cari s'a ţinut anul trecut, pentrucă prin protopopi va trebui să influinţăm mai deaproape asupra bisericii dela ţară, căci „fără de o întărire a temeliei, cari sunt bisericile săteşti, construcţia superioară a bisericii ajunge şubredă". Centrul de gravitaţie al creştinismului nostru e în pătura ţărănească, şi nu sunt perspective de a trece în sus, lozinca noastră să fie: păstrarea gloriei dela ţară". In ce priveşte relaţiile dintre biserică și stat ne găsim într'o criză: „multă lume azi nu-şi mai dă seama în mod corect de rostul aducerilor aminte şi priveşte cu nepăsare invazia consideraţiilor profane în chestiile spirituale, cari nu permit compromisuri; celce vrea să privească în viitor cu oarecare încredere, e dator să ţină seamă de lecţiile trecutului; biserica nu se poate împăca cu legiuri cari consideră caracterul ei de dominantă ca o ficţiune iuridică", de aceea ea „e capabilă să înfrunte orice adversităţi, apărându-şi misiunea prin sudoarea feţii sale, prin muncă asiduă şi onestă, intelectuală și spirituală". Cât priveşte relaţiile externe ale bisericii noastre: în trecut a luat parte la congresul dela Lausanne şi în vara aceasta va fi de faţă la cel dela Praga. I. P. S. nostru Părinte Mitropolit a primit a fi membru activ în comitetele organizaţiilor mondiale de unire a bisericilor creştine Life and Work şi Faith and Order, — fiindcă „idealul unirii bisericilor nu mai aparţine utopiilor, de când cu puternicile

curente mondiale de înfrățire creștină", căci azi toți creștinii „convergează spre acelaș centru comun: spre Isus Hristos, mântuitorul *neamului omenesc*".

In cursul ședințelor la diferitele rapoarte și chestiuni s'au putut auzi discuțiuni interesante, vorbiri frumoase dar și mai interesante și luminoase deslușiri și directive date de I. P. S. Sa Mitropolitul Nicolae. Și adunarea eparhială, convinsă că bunul Dumnezeu a hărăzit bisericii noastre un vrednic arhipăstor pentru această vreme grea, prin graiul dlui deputat Eugen Goga, la sfârșitul ultimei ședințe declară: „Noi avem toată încrederea în înțelepciunea I. P. S. Voastre", și roagă să continue a lupta pentru biruința bisericii noastre.

Remarcăm încă odată, cu multă bucurie, nivelul înalt al discuțiunilor și atmosfera de armonie și bună înțelegere, cu adevărat creștinească.

Iar darea noastră de seamă atât de sumară poate are totuși darul să oprească cu folos atenția cetitorilor noștri asupra frumoaselor principii, cari călăuzesc conducerea bisericii noastre.

Gh. M.

*

Congresul Societății ortodoxe a femeilor române. Atitudinea socialiștilor din Franța față de dreptul de vot politic al femeilor, m'a surprins: *sunt împotrivă!* In toate țările ei ațâță această mișcare. Și în Franța, să fie contrari? Da, și încă pe ce temei: femeile sunt mai tradiționaliste, deci mai naționaliste și mai religioase ca bărbații, și prin acordarea dreptului de vot femeii franceze socialiștii și-ar înmulți dușmanii, — argumentează socialiștii.

Cetind rapoartele despre impunătorul congres al societății ortodoxe al femeilor române, ținut la București în 5 și 6 Maiu a. c. — mi-au răsărit deodată în minte argumentele socialiștilor francezi, și le-am găsit întemeiate, cu singura deosebire, că pe mine nu mă înspăimântă, ci mă bucură această constatare.

Societatea de care vorbim s'a înjghebat tocmai pe baza celor două principii: naționalismul și religiozitatea, într'o vreme când papistașismul găsise unelte, pregătite în școlile de fete ale lor cu cunoscutele lor metode de convertire, cari lovind în ortodoxie săpau și temelia naționalismului. Și de atunci, vor fi vre-o două decenii, femeia română și ortodoxă se dovedește an de an a fi cel mai puternic factor de viață creștină.

Atât de supusă capriciilor formelor externe, modei, femeia română păstrează un fond sufletesc adeseori mai curat, mai statornic și mai legat de trecutul nostru, decât bărbații zilelor noastre, cari în vremece fac bombastice declarații rădospite de românism și ortodoxie, cochetează pentru un blid de linte cu cei, pe cari nu se feresc a-i ataca, și merg așa de departe, că tocmai în acte, cari singure pot demonstra românismul și ortodoxia lor au atitudine cari îi demască. Exemple? Unele sunt foarte recente.

In vremea din urmă, și mai ales, congresul din anul acesta cel de al 17-lea, a dat dovadă, că femeia română și ortodoxă azi trebue să grăiască. Cuvântul ei e necesar, ca să scuture din păienjenișul „afacerilor" pe bărbații cari prea se închină lui Mamona. D-na prezidentă Al. Cantacuzino, ca un punt de program a și spus în vorbirea de deschidere: „Ridicarea poporului român nu se poate face decât pe baza păstrării credinții strămoșești; societatea ortodoxă a făcut din acest principiu piatra sa de temelie. Societatea face sforțări a îndruma pe mamele de azi să crească cum trebue pe mamele de mâne".

Și sufletul acestei societăți o știe toată lumea, e d-na Al. Cantacuzino, care la acest congres a fost sărbătorită în chip deosebit. La sfârșit d-sa a spus că se simte mândră pe urma faptului, că prezidează Societatea ortodoxă a femeilor române.

Noi dorim să ajungă an de an tot mai mângăiată și mai mândră de rezultatele străduințelor d-sale. Dorim să ajungă a vedea societatea atingând culmi nebănuite, și să vadă pe toate femeile române cu suflet ca al d-sale.

Dorim din inimă, ca femeia română să-și poată desfășura liber, în cadrele scumpei noastre ortodoxii toată râvna ei și toată forța creatoare, de care dispune, întărind temelia credinții strămoșești și prin ea țara. Căci noi prețuim cu vrednicie concursul, de care ne învrednicește. Și să fie gata a întâmpina cu vrednicie atitudinile dușmănoase poate și ale multora dintre politicianii noștri; căci ele nu sunt rare.

Domnul le va sta și să le stea pururea în ajutor.

Gh. M.

Note şi informaţii.

Pregătirea programei analitice pentru învăţământul secundar a actualizat din nou problema, vecinic actuală, a Religiei în şcoală. S'au scris şi cu acest prilej cuvinte frumoase despre rostul adânc ce-l are religia în pregătirea sufletească a tineretului nostru şcolăresc.

Citãm câteva rânduri dintr'un articol al domnului Nichifor Crainic («Curentul» din 25 Maiu a. c.):

«In învăţământul nostru, conceput exclusiv ştiinţific şi deci ateu, religia trecea drept un anacronism îngăduit, şi lua loc aproape între dexterităţi. Lângă gimnastică şi caligrafie. Epoca aceasta a trecut însă chiar pentru gimnastică, ridicată azi la rangul de educaţie fizică. Şi nu era, cred, dificil de observat după atâta experienţă că: din firimiturile ştiinţifice asimilate în şcoală nu se poate închega in nici un chip o «Weltanschanung», de care atârnă în măsură decizivă formarea unui caracter moral.

Pustiirea de caractere în viaţa românească se datoreşte în mare parte acestui lapsus al învăţământului nostru. «Morala ştiinţifică», (vă aduceţi aminte de fioroasa apologie a stâncii Tarpee ?) s'a dovedit un caraghioslâc vrednic de celelalte teorii ale lui Haeckel. Invăţământului nostru, făcut din mozaic ştiinţific, i-au lipsit liniile unitare care, deasupra mozaicului, să arcuiască bolta unei concepţii despre lume şi, odată cu ea, o atitudine personală în faţa vieţii. E un lucru pe care singură religia îl poate da. Eu nu cred în puterea filosofiei. Istoria filosofiei nu poate da o atitudine, de vreme ce sistemele de gândire se anulează unele pe altele: e calea scepticismului. Afirmarea principiului moral în viaţă nu poate naşte decât dintr'un sistem general cu autoritate absolută, sprijinit pe aderenţa interioară a sufletului şi verificat obiectiv printr'o instituţie socială venerabilă: religia şi biserica. Dar pentru aceasta religia nu e un simplu «obiect de învăţământ», ci o practică confesională. Lecţia de religie nesprijinită de o practică confesională nu duce aproape nicăieri. Şi ea trebue să ducă la convingere interioară, singura din care poate să crească, în linii precise, o atitudine în viaţă».

*

Vâlva pe care proiectul de lege a cultelor a stârnit-o în presă este încă vie în sufletul nostru. Discuţiile aprinse ce s'au purtat în jurul acestei chestiuni caracterisează strălucit ambele tabere beligerante. Arsenalul de arme cu care fraţii noştri „din cealaltă strană" au izbutit să câştige pe dl ministru A. Lăpădatu pentru punctul de vedere catolic, minoritar, antinaţional, nepatriotic, nepolitic etc. este *insulta*

la adresa Bisericii ortodoxe. Nu dăm decât o strălucită mostră din acest soiu de arme din tabăra târnăveană.

„Unirea" din Blaj, publică în Nr. său din 25 Febr. 1928 un articol, datorit unui profesor secundar din Sibiu. Numele lui nu impoartă. Cu toatecă e cam ciudat, întrucât nu se scrie după ortografia Academiei.

Domnul profesor are specialitatea: greacă şi latină. Este deci, măcar în parte, şi într'un anume fel, „bizantin". Dar, dupăcum vă veţi convinge, d-sa nu sufere de prea multă delicateţe şi distincţie attică. Nu pare a fi auzit de idealul Kalokagathiei. Ori, în orice caz, nu credem că are pretenţia de a-l fi realizat în scris.

Pentrucă articolul din chestie este scris într'un limbaj, a cărui bădărănie eclipsează şi pe cel mai pretenţios birjar din piaţa Matache Măcelaru.

Nu reproducem articolul. Din consideraţie faţă de cititori şi faţă de... hârtie. Spicuim numai câteva flori de stil din „apologia" distinsului „mirean" al Bisericii unite.

Pentru d-sa ortodocşii sunt „propagandiştii culturii sârbo-bulgaro-moscovite", „apostoli falşi" „vânători de suflete", „răpitori de biserici", „lupi cari umblă urlând pe toate drumurile", pentru „a jefui, a exploata şi a tortura", „indivizi cu inimă de fiară", „călăi", „ostaşii lui Iuda" ori — cu un cuvânt colectiv — „dihania bizantină".

Ca 'n Apocalipsă...

Articolul l-am citit şi acasă, în tovărăşia câtorva prietini. La sfârşit, unul din ei a plecat pe neaşteptate, spunându-ne: La revedere! Eu mă duc să avizez pe dl Dr. Preda.

*

Anunţată de vr'o doi ani de zile şi aşteptată cu o justificată curiositate, revista religioasă internaţională „Logos" a apărut în condiţii redacţionale şi tehnice cari mulţumeşte pe deplin aşteptările lectorilor. Revista apare trimestrial, fiind închinată problemelor de sinteză creştină ortodoxă. Primul număr cuprinde; 1. Studii şi articole: Georges Florovsky, L'idée de la Creation dans la Philosophie Chrétienne; F. W. Foerster. La Moral Religieuse et la Moral Laïque; N. Berdiaeff, Sur la nature de la Foi; V. Popescu, Le desacord entre le conceptions sociales de Tertullien et de la Seciété greco-romaine; Al. Busuioceanu, Influences arméniennes dans l'arhitecture religieuse du Bas-Danube, V. Popescu, Le probleme de l'Union des Eglises, Léon P. Karsawin, Sur les deux natures dans le Christ. 2. Cronici despre viaţa religioasă din România şi străinătate, semnate de arhim. Scriban, pr. Manea Po-

pescu. 3. Recenzii de M Eliade, I. Constantinescu, P. Sterian, arhim. Scriban, pr. P. Partenie, pr. Dr. I. Felea etc. 4. Acte oficiale, 5. Fapte şi informaţii.

Revista e scrisă în limba franceză. Redactori: Nae Ionescu şi Victor Popescu. Abonament anual 600 Lei pentru România, 100 frc. fr. pentru străinătate.

*

Nu odată am subliniat necesitatea cât mai largei popularizări a scrierilor Sfinţilor Părinţi. Şi până când opera se va iniţia în stil mare, ne bucurăm şi de încercările mai mărunte. Ne gândim în special la bunele servicii ce le face în această privinţă „Buletinul Episcopiei Huşilor", care aproape număr de număr publică fragmente bine alese şi frumos tălmăcite din înţelepciunea Sfinţilor Părinţi. De altfel trebue să mărturisim că această foaie eparhială apare, peste tot, în laudabile condiţii redacţionale. Muncesc la ea o seama de preoţi talentaţi şi cu o râvnă exemplară.

*

In ziua de 28 April a. c. s'au desfăşurat la Chişinău, în cadre deosebit de solemne, serbările pentru comemorarea Unirii Basarabiei cu patria-mamă. Cu acest prilej arhiepiscopia Basarabiei a fost înălţată la rangul de mitropolie, iar I. P. S. Arhiepiscop Gurie la rangul de Mitropolit.

Inzestrată mai de multă vreme cu numeroase şi temeinic organizate instituţii bisericeşti, iar de curând cu o facultate teologică, Mitropolia Basarabiei are toate condiţiile unei strălucite evoluţii. Şi suntem convinşi că ea va fi o nebiruită cetate a ortodoxiei româneşti, la graniţa răsăriteană a Ţării întregite.

*

Avem bucuria de a anunţa iubiţilor noştri cititori, că în numărul viitor al Revistei Teologice vom publica un important studiu asupra „Moralei Sinagogale", datorit distinsului nostru prietin şi colaborator pr. Anghel Pârvănescu dela Craiova.

*

După strălucitul şi neuitatul pelerinaj la locurile sfinte, organizat de I. P. S. nostru mitropolit Nicolae, părintele Dr. Grigorie Cristescu, profesor la Academia teologică din Sibiu, tipărise o carte: „Mai aproape, de Tine, Doamne". Cartea este un monument de cugetare şi simţire creştinească şi de neasemănată frumuseţă poetică. Zămislită, în esenţa ei, pe pământul cel sfânt, pe unde a umblat Mântuitorul şi strădalnicii săi învăţăcei, din şoaptele ce le-a

desprins sensibilitatea autorului, de dincolo de realitatea concretă, cartea a stârnit admirația tuturor acelora cari au avut fericirea să-i ispitească slovele.

Ea a stors cuvinte de laudă până și în coloanele „Unirii" dela Blaj, care — se știe — nu-și risipește de loc elogiile atunci când e vorba de o înfăptuire ortodoxă.

Dar, de trei ani de zile, „piii" redactori ai „Unirii" și-au schimbat părerea.. Astăzi cartea părintelui Dr. Gr. Cristescu nu e decât un monument de „verbomanie" — „cuvinte umflate" cărora le lipsește sinceritatea.. Așa spune „Unirea", care, în lipsa altui material redacțional, reproduce capitole întregi din cartea, pe care a lăudat-o acum trei ani și pe care-o bârfește astăzi.

Ce-are monitorul târnăvean cu părintele Cristescu? Suntem convinși că nu are nimic; dupăcum tot așa de convinși suntem, că părintele Cristescu n'are nimic, personal, cu „piul" domn director A. Russu.

Buba e alta. Pentru organul micei rome ponegrirea Bisericii ortodoxe este o chestie de program, o boală profesională. Părintele Dr. Gr. Cristescu este ortodox — și încă ce ortodox! — Ergo: Lapsus-ul de acum trei ani trebue „corectat".

De aici noua revărsare a noroiului din călimara piului domn director Pr. A. Russu. *Neculce.*

*

Pentru a face un serviciu iubitei noastre preoțimi și a ne ușura și nouă lucrul administrativ rugasem la timpul său Onor. Autorități bisericești să ne încasseze și trimită prețul abonamentelor la REVISTA TEOLOGICĂ. Rugămintea noastră a fost ascultată de P. V. Consiliu arhiepiscopesc din Sibiu, de P. V. Consiliu episcopesc din Oradea-Mare și de următorii PP. CC. Protopopi: Traian Vățianu (Arad), Dr. Dumitru Barbu (Chișineu), Mihail Lucuța (Șiria), Ioan Georgea (Ienopolea), Florian Roxin (Buteni), Cornel Lazăr (Hălmagiu), Procopiu Givulescu (Radna), Fabrițiu Manoilă (Lipova), Gherasim Sârbu (Belinț), Dr. Patrichie Țiucra (Timișoara), Sava Seculin (Vinga), Mihail Gașpar (Bocșa Montană), Ioan Gheția (Buziaș).

Pentru toată bunăvoința și osteneala le aducem mulțumirile noastre cele mai călduroase.

Administrația Revistei Teologice.

BIBLIOGRAFIE.

Dr. Gr. Comşa, Episcopul Aradului şi *Dr. Iustin Suciu: Trei sute cincizeci de pilde pentru predici şi alte cuvântări.* Arad, Tipogr. diecezană 1928. Pag. 384. Pretul 60 Lei.

Victor N. Popescu: Jertfă de seară. Constanţa. „Dobrogea Jună" 1927. Pag. 157. Lei 75·—.

Sadhu Sundar Singh: La picioarele Stăpânului meu. [In româneşte de *Prof. Dr. Gr. Cristescu* şi *Pr. Ios. Trifa).* Sibiu, „Lumina Satelor" 1928. Pag. 56. Lei 15·—.

Pr. Ios. Trifa: Din pildele Mântuitorului. [Ediţia III]. Sibiu, „Lumina Satelor", 1928. Pag. 72. Lei 15·—.

Dr. Victor Stanciu: Cât de minunate sunt lucrurile tale! conferinţă ţinută la Societatea femeilor ortodoxe din Cluj, „Ardealul" 1928. Pag. 16.

Prof. P. Humbert: Planetele sunt locuite? [trad. de Preotul profesor *Corneliu Grumăzescu).* Galaţi, „Cultura Poporului", 1928. Pag. 15. Lei 6·—.

Prof. Harry Em. Fordich: Conştiinţa creştină şi răsboiul [trad. de *Pr. C. Grumăzescu).* Galaţi, „Cultura Poporului", 1928. Pag. 24. Lei 10·—.

Dr. Gh. Ciuhandu: Luptele iconoclastice din veacurile VIII—IX. şi un erou al ortodoxiei româneşti din veacul XVIII., două conferinţe. Arad, 1928. Pag. 26. La autor.

Pr. Ioan M. Gârleanu: Boabe de tămâie, versuri. Iaşi „Presa Bună" 1928. Pag. 56. Lei 12.—.

Econ. A. C. Cosma: Intre Naţie şi Religie, sau *Naţionalism şi creştinism.* Galaţi, „Cultura Poporului" 1928. Pag. 18. Lei 6·—.

Diacon Alex. N. Constantinescu: Poruncile Bisericii [Biblioteca Parohiei. Nr. 1]. Bucureşti, Ed. „Tiparniţa", Calea Rahovei 13. 1928. Pag. 16. Lei 4.

N. M. Condiescu: Conu Enache, Craiova, „Scrisul Românesc 1925. Pag. 147. Lei 70.

Gib. I. Mihăescu: Pavilonul cu umbre, piesă în trei acte. Craiova, „Scrisul Românesc" 1928. Pag. 75. Lei 50.